Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 15 март
СЕШАНБА
№ 60 (4.256).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

МАЪМУРЛИК БУНЁДКОРЛАРИ АНЖУМАНИ

14 март куни Тошкентда республика агросаноат комплекси ходимларининг кенгаши — қурултойи бўлиб ўтди. Қурултойда ишлаб чиқариш илғорлари, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари, агросаноат комитетлари ва бирлашмаларининг мутахассислари, олимлар, партия ва совет ходимлари, жамоат ташкилотларининг вакиллари қатнашдилар.

Кенгашни Ўзбекистон ССР Колхозлар кенгашининг раиси, Наманган районидаги «Ленинград» колхозининг раиси Ҳ. Мамажонов очди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов қайта қуриш шароитида хўжалик механизмини такомиллаштириш ҳамда бошқаришнинг иқтисодий методларини жорий этиш асосида пахта ва бошқа маҳсулотлар етиштиришни кўпайтириш соҳасида республика агросаноат комплекси ходимларининг вазифалари тўғрисида доклад қилди.

Докладни муҳокама этишда Ленин районидаги «Социализм» колхозининг раиси Т. Сиддиқов, Пахтакор районидаги «Оқбулоқ» совхозининг сут соғувчиси Е. Б. Васильковская, Олот район агросаноат бирлашмасининг раиси С. Бобоев, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари, республика Агросаноат давлат комитетининг раиси И. Ҳ. Жўрабеков, Сирдарё районидаги «Коммунизм» колхози сабзавотчилик бригадасининг бошлиғи А. Ф. Ким, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги М. В. Муҳаммаджонов, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советининг раиси Д. С. Ёдгоров, Нишон районидаги Усмон Юсупов номли совхоз пахтачилик бригадасининг бошлиғи С. Холбоев, Чиноз районидаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозининг раиси П. Ф. Саулькин, Ўрта Осиё қишлоқ хўжалиги экономикаси илмий тадқиқот институтининг директори С. Н. Усмонов, Қонимех районидаги «Шофиркон» совхозининг бош чўпони Н. Бердиев, Самарқанд районидаги «Москва» колхозининг раиси Т. Норбоев, Сурхондарё область агросаноат комитетининг раиси Ҳ. Шарафутдинов, «Ташсельмаш» заводининг директори В. Д. Карлов қатнашдилар.

Қурултойда республика агросаноат комплексининг барча ходимларига мурожаатнома қабул қилинди.

Кенгашда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлар Т. А. Алимов, В. П. Анишчев, В. А. Антонов, П. В. Догонкин, А. С. Икромов, Ғ. Ҳ. Қодиров, В. Н. Лобко, Қ. Салиқов, М. Ҳ. Холмуҳамедов, Ҳ. Алимова, Б. Ф. Сатин, В. А. Хайдуров, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосарлари Т. А. Ешимбетова, А. П. Романовский, республика Министрлар Совети раисининг ўринбосарлари И. Искандаров, Қ. Ҳ. Маҳамадалиев, В. В. Судаpенков, С. У. Султонова иштирок этдилар.

(ЎзТАГ).

М. С. ГОРБАЧЕВ БЕЛГРАДГА КЕЛДИ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев ЮСФР Президиуми ва ЮКС Марказий Комитети Президиумининг таклифига биноан расмий дўстлик визити билан 14 март куни Москвадан Белградга жўнаб кетди.

Внуково аэродромида М. С. Горбачевни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари В. И. Воротников, А. А. Громико, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рижков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидатлар П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Г. П. Разумовский, Д. Т. Язов, КПСС Марказий Комитетининг секретарлари О. Д. Бакланов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добринин, А. И. Лукьянов, КПСС Марказий Ревизия Комиссиясининг раиси И. В. Капитонов ва бошқа ўртоқлар кузатиб қолдилар.

Кузатиб қолувчилар орасида ЮСФРнинг СССРдаги муваққат ишлар вакили Д. Лазич бор эди.

* * *

БЕЛГРАД, 14 март. (ТАСС махсус мухбирлари). М. С. Горбачевнинг ЮСФР раҳбарлари билан бўлажак мулоқотидан кузатилган мақсад — социализм қурилишидаги тажрибани ўртоқлашиш, иккала халқнинг ижоди билан бунёдга келаётган барча янги, қимматли ютуқларни умумлаштириш, тинчлик ва халқаро хавфсизлик учун биргаликдаги кураш вазифалари мамлакат аҳолисининг ғоят кенг табақаларида жонли, астойдил қизиқиш уйғотди.

Меҳнат коллективлари ҳам КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари билан мулоқотда бўлишни кутишяпти, албатта: бу ердагилар Прага ёки Мурманскда, Таллин ёки Берлинда, София ёки Москвада бўлмасин, ишчилар билан муфассал ва рўй-рост суҳбатларга у алоҳида аҳамият беришини яхши биладилар.

М. С. Горбачевнинг ЮСФР Президиуми ва Югославия Коммунистлар союзи Марказий Комитети Президиумининг таклифига биноан бошланаётган расмий дўстлик визити — мамлакат газеталарининг, телевидение кўрсатувлари ва радиоэшиттиришларининг асосий мавзуси бўлиб қолди. Совет китоблари, рассомчилиги, графикаси, ТАСС фотоси комплекс виставкаси, бошқа экспозициялар, совет фильми кунлари икки мамлакат ҳаётидаги шонли воқеага бағишланган. М. С. Горбачевнинг куни кеча магазин пештахталарида пайдо бўлган серб-хорват тилидаги «Қайта қуриш ва мамлакатимизга ҳамда бутун дунёга хос янгича фикрлаш» китоби, унинг мақолалари ва нутқлари тўплами бу ерда ғоят манзур бўлмоқда.

Маҳаллий вақт билан соат 13.00. Белград аэропортида СССР ва ЮСФРнинг давлат байроқлари кўтарилган. Фахрий қоровул гвардиячилари бир текис саф тортиб туришибди. Учиш майдонида жаҳондаги энг катта агентликлар, газета ва журналлар, телевизион ва радиокомпанияларнинг кўпдан-кўп журналистлари бор эди.

ИЛ-62 совет авиалайнери тантанали кутиб олиш маросими ўтказиладиган жойга келиб тўхтайди.

Самолёт зинапояси олдида М. С. Горбачевни ва унинг рафиқасини ЮСФР Президиумининг раиси Л. Мойсов рафиқаси билан, ЮКС Марказий Комитети Президиумининг раиси Б. Крунич рафиқаси билан самимий табриклайдилар.

Аэродром узра артиллерия салютининг кўп карра гулдуроси янграйди.

Ҳарбий оркестр СССР ва ЮСФРнинг давлат гимнларини ижро этди. Тантанали кутиб олиш маросими охирида фахрий қоровул — Югославия халқ армияси гвардиясининг батальони шахдам қадам ташлаб ўтади.

* * *

Оқ саройда М. С. Горбачев Л. Мойсов ва Б. Крунич билан қисқача суҳбатлашди.

АҲОЛИНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТГА, САНОАТНИНГ ХОМ АШЁГА ТАЛАБЛАРИНИ ТЎЛАРОҚ ҚОНДИРАЙЛИК

Республика агросаноат комплекси ходимлари қурултойида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. НИШОНОВ доклади

Қадрли ўртоқлар!
Қишлоқ меҳнаткашларининг азиз вакиллари!
Агросаноат комплексининг ҳурматли ходимлари!

Ҳозир биз билан сиз 1985 йилнинг апрелида бошланган бутун жамиятни қайта қуриш ва ҳаётни батамом янгилаш жараёнининг учинчи баҳорини кутиб олмоқдамиз. Ўтган қисқа вақт жонажон партиямиз, ленинчи Марказий Комитет, унинг Сиёсий бюроси коллектив ақл-заковатининг ўткирлигини, улар белгилаган йўлнинг одиллиги, оқиллиги ва тўғрилигини, донишмандларча сиёсатининг ҳаққонийлигини яққол кўрсатди. Бепоён Ватанимиздаги барча қардошлар қатори ўзбек халқи, республикамизда яшаб меҳнат қилаётган юздан зиёд миллатлар ҳамда элатларнинг фарзандлари эркин нафас олиш, эркин фикр юритиш, эркин ишлаш, социалистик демократия неъматларидан, ошкоралик имкониятларидан тўла-тўкис баҳраманд бўлмоқдалар. Биз занглаб кетган, чириш даражасига етган турғунлик даври иллатлари ва сарқитларидан қутулдик, уларнинг якка-ярим қолдиқлари ҳам дадил қўпориб ташланмоқда. Янгича қараш, янгича фикрлаш, янгича ишлаш, янгича ижод қилишнинг дастлабки самаралари кўзга ташланиб турибди. Бу ижобий ўзгаришлар ҳаммамизни, ҳар биримизни қувонтирмоқда, улкан режалар ижросига руҳлантирмоқда, порлоқ истиқбол сари бошламоқда. Биз камчиликларимизни, нуқсонларимизни ҳам кўриб-билиб, ҳис этиб турибмиз ва уларни бартараф қилиш чораларини белгиламоқдамиз.

Бугун биз доҳиймиз В. И. Ленин номидаги мана шу кўркам Халқлар дўстлиги саройида ўзимизнинг анъанавий маслаҳатлашув йиғинимизга зўр умид, комил ишонч, яхши ният билан тўпландик. Халқимиз буни бир вақтлар чиройли қилиб қурултой деб атаган ва биз ҳам шундай деб атасак арзийди.

Мақсад битта: ўн иккинчи беш йилликнинг икки йили, жумладан 1987 йил якунларини танқидий нуқтаи назардан таҳлил этиш, тўпланган дастлабки тажрибаларга баҳо бериш, бажарилмай қолган ишларимиз, етишмовчиликларимизни аниқлаш, хатоларни тузатиш йўлларини излаб топиш ва жорий йил планларини, топшириқларини бажариш тадбирларини ишлаб чиқишдан иборат. Буларнинг ҳаммаси КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил январь, июнь, октябрь, 1988 йил февраль пленумлари, Михаил Сергеевич Горбачев докладлари ва нутқлари, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети IX пленуми талаблари асосида қараб чиқилиши керак.

Ўртоқлар! КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати аҳолини хилма-хил, аъло сифатли, тўйимли озиқ-овқат маҳсулотлари, саноатни эса қишлоқ хўжалиги хом ашёси билан таъминлашга биринчи даражали вазифа деб қараётганликлари сизларга маълум. Бунда агросаноат комплекси, ҳеч шубҳасизки, энг муҳим, ҳал қилувчи ўрин тутади. Ана шу йирик, кўпқиррали, мураккаб тармоқни ривожлантиришда партия Марказий Комитети ташкилий-иқтисодий омилларга, аввало хўжалик юритишнинг янги механизмига, ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуришга, меҳнатни уюштириш, унга ҳақ тўлаш ва рағбатлантиришга, хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш, ўз харажатларини ўзи қоплаш, ўзини ўзи бошқариш усулига алоҳида аҳамият бермоқда. Деҳқончасига айтганда, тўла мустақиллик берилди, ўз қўлимиз — ўз ёқамиз деганларидек, меҳнатда ҳам, ижтимоий ҳаётда ҳам тўла эркинлик таъминланди, марҳамат қилиб аъло ишлаш, аъло даромад олиш, аъло яшаш мумкин.

Қайта қуриш сиёсати, юқорида таъкидлаганимиздек, республика агросаноат комплекси бўғинларида ўзининг ёрқин ифодасини топмоқда. Умидбахш натижалар, нодир тажрибалар, ажойиб ташаббуслар йўқ эмас. Қатор колхоз ва совхозларда ишлаб чиқариш самарадорлиги ошди, улар тўла хўжалик ҳисоби шароитида ишламоқдалар. Бу усулга эндиликда бутун-бутун районлар, Сурхондарё области тўласинча кўчди. Энг муҳими, колхозчилар, совхозлар ишчиларининг танланган йўл тўғри эканлигига ишончлари кучли, эътиқодлари мустаҳкам. Улар раҳбарликнинг иқтисодий йўналишларини ўзларининг фидокорона меҳнатлари билан астойдил қўллаб-қувватламоқдалар. Бундай интилиш, бундай кайфият бизни қувонтиради, албатта.

Бироқ, ҳурматли ўртоқлар, агросаноат тармоқларида ечимини кутаётган муаммолар қалашиб ётибди. Улар бири биридан муҳим, бири биридан ўткир, бири биридан мураккаб. Лекин асосий вазифа халқ хўжалигининг ана шу энг йирик комплекси тараққиётида барқарорликка эришиш, давлат томонидан ажратилаётган жуда катта маблағлардан тўлароқ, яхшироқ, ишнинг кўзини билиб фойдаланиш, ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлмаган харажатларни кескин қисқартиришдан иборат. Суғориладиган майдонлардан, бутун ишлаб чиқариш потенциалидан фойдаланишда бефарқликка, эътиборсизликка, хўжасизликка олиб келадиган жамики иллатлардан қутулмоқ зарур. Бунда партиямиз, мамлакатимиз қайта қуришнинг ғоят қийин палласига — ишлаб чиқаришни интенсивлашга амалий жиҳатдан дадил ўтиш босқичига қадам қўйганликларини эътиборда тутмоғимиз лозим.

Республика агросаноат комплексини юксалишнинг равон йўлига олиб чиқишда, хўжалик юритишнинг янги усулларига кўчиришда, уни сифат жиҳатидан юқори марраларга етказишда КПСС Марказий Комитетининг табиий-иқтисодий имкониятлардан оқилона фойдаланиш, шунингдек Ўзбекистонда пахтачиликни ривожлантиришдаги камчиликларга доир қарорлари алоҳида аҳамият касб этади.

Энди, ўртоқлар, қишлоқ хўжалиги тармоқларидаги аҳволга назар ташлайлик.

ПАХТАКОРЛИК ШАРАФЛИ КАСБ БЎЛИБ ҚОЛАВЕРАДИ

Аввало пахтачилик ҳақида фикр юритсак. Сизларга Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, унинг бюроси номидан шуни комил ишонч билан маълум қиламанки, пахтакорлик ўзбек деҳқонининг шавкатли касби бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Пахта республикамизнинг асосий хазинаси, мамлакатимиздаги қардош халқлар билан дўстлик ва ҳамкорликнинг мустаҳкам риштаси, Ватанимиз бойлигини, куч-қудратини, мудофаа қобилиятини ошириш манбаларидан бири бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Пахтамизга, пахтакоримиз шаънига бир тўда муттаҳамлар, порахўрлар, шуҳратпарастлар, маънавий-ахлоқий нопок шахслар томонидан туширилган доғ ювилди, ювилмоқда ва батамом ювиб ташланади. Ўзбек деҳқонининг юзини ерга қаратган, қоматини хам қилган, рўзғори баракасини ўчирган жиноятчилар шармандаи шармисор бўлдилар, халқ қаҳру ғазабига учрадилар, қонун олдида жавоб бермоқдалар. У қора кунлар ўтди ва ҳеч қачон қайтиб келмайди. Пахтакор қаддини тикламоқда, унинг бети ёришмоқда, нафақат мамлакатимиз, балки жаҳон пахтачилиги бобидаги устозлик шуҳрати тикланмоқда. Унга таъзим, унга қуллуқ қиламиз, унга шон-шарафлар айтамиз, унга миннатдорчилик билдирамиз. Бизнинг бу сўзларимиз она сутидек ҳалол, нондек мўътабар, пахтамиздек азиз, виждонимиздек покиза.

Ана шу мақсадга эришмоқ учун белни маҳкам боғлаб астойдил ишлашимиз зарурлигини ҳам алоҳида таъкидламоқчиман. Чунки пахтачиликдаги аҳволимиз оғир, ҳатто айтиш мумкинки, анча мураккаб ва мушкул. Буни тан олмай иложимиз йўқ.

(Давоми 2-бетда).

СУРАТДА: қурултой қатнашчиларидан бир гуруҳи.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси.

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига

ХУШХАБАРЛАР

ДЎСТЛИК БОҒИ УЧУН

Афғонистоннинг Сурхондарё области билан биродарлашган Балх вилоятига Термиз ўрмон хўжалигида етиштирилган дастлабки ўн минг туп кўчат жўнатилди. Ўрик, шафтоли, анор, олхўри кўчатлари у ердаги боғларга ўтқазилади. Элдор қарағайи, чинор, қайрағоч, шумтол ва заранг сингари уч минг туп манзарали дарахт кўчатлари вилоят маркази — Мозори Шарифда бунёд этилаётган дўстлик боғидан жой олади. Термизлик лойиҳачилар янги боғнинг иш чизмаларини тайёрлашда афғонистонлик дўстларга ёрдам бердилар.

«МЕЛИОРАТОР» ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Республикамиз жанубидаги энг катта Жанубий Сурхон сув омбори яқинида, Қумқўрғонда янги «Мелиоратор» санаторий - профилакторийси очилди. Бу ерда бир вақтнинг ўзида юз киши дам олиши ва даволаниши мумкин. Даволаш корпуслари замонавий физиотерапия ускуналари билан жиҳозланган бўлиб, у ерда турли хил даволаш тадбирлари ўтказилади. Шифобахш балчиқ билан даволашни ташкил этиш ҳам режалаштирилмоқда. Балчиқ Жиззах областидан олиб келинади.

Санаторий - профилакторийнинг эгаси — «Шерободсовхозстрой» тресги ходимларидан ташқари пудратчи ташкилотлар меҳнатчиларига ҳам янги шифохонада даволаниш учун йўлланмалар берилади. Ёз фаслида эса жойларнинг ярмини мелиораторлар ва қурувчиларнинг фарзандларига бериш мўлжалланмоқда.

ЧЎПОНЛАРГА ПЎСТИН

Навоий областининг Томди районида халқ ҳунармандчилигининг унутилган анъаналари тикланмоқда. «Томди» давлат наслчилик заводида ишга туширилган цехда ошланган қўй терисидан дастлабки ним пўстинлар тикиб чиқарилди. Бу ерда уй бекалари, чўпонларнинг хотинлари ишламоқдалар.

Ҳозир Марказий Қизилқум хўжаликларида қоракўлчилар учун зарур бўлган молларни ишлаб чиқарувчи устахоналар очилмоқда.

(ЎзТАГ).

ГФР КАНЦЛЕРИ Г. КОЛНИНГ СОВЕТ ИТТИФОҚИГА ВА КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БОШ СЕКРЕТАРИ М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ ГФРГА РАСМИЙ ВИЗИТЛАРИ ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев ва ГФР федерал канцлери Г. Коль ўртасида ўзаро келишувга кўра, федерал канцлер 1988 йилнинг кузида СССРга расмий визит билан келади, КПСС Марказий Комитети Бош секретари эса 1989 йилнинг биринчи ярмида расмий визит билан ГФРга боради. Визитларнинг аниқ муддатлари кейинроқ белгиланади.

АҲОЛИНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТГА, САНОАТНИНГ ХОМ АШЁГА ТАЛАБЛАРИНИ ТЎЛАРОҚ ҚОНДИРАЙЛИК

(Боши 1-бетда).

Ўтган йил якунларини таҳлил этайлик. Ғоят қийин шароит кимнинг нималарга қодирлигини кўрсатди. Тадбиркор ва ишбилармон ҳам, уқувсиз ва ишбилмас ҳам сувнинг бетига қалқиб чиқиб қолди. Мана, қаранг: 218 колхоз, 156 совхоз, 9.424 бригада пахта тайёрлаш планини ошириб-тошириб бажарди. Илғорларнинг номларини фахрланиб тилга оламиз. Хонқа ва Гурлан районларининг азаматлари ҳар гектардан мутаносиб равишда 33 ва 30 центнердан, Шўрчи райони 34,5, Чиноз салкам 32, Олот, Ўзбекистон, Қува районлари қарийб 30, Мирзачўл 27,5 центнердан ҳосил етиштиришди. Энди пешқадам хўжаликлар билан танишинг: Амударё районидаги Жданов номли, Ленин районидаги «Правда Востока», Ғиждувондаги Энгельс номли, Косондаги Ленин номли, Қизилтепадаги «Ленинград», Тўрақўрғондаги Калинин номли, Пахтачидаги Карл Маркс номли, Шўрчидаги Киров номли, Ўрта Чирчиқдаги Охунбобоев номли, Ленинград районидаги Энгельс номли, Гурландаги «Коммунизм», Хонқадаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозлари, Тўрткўл районидаги «Ленинизм», Мирзачўл районидаги «Ўзбекистон», Қарши районидаги «Партия XXII съезди», Жомбой районидаги «Жомбой», Деновдаги «Ҳазорбоғ», Ўзбекистон районидаги «Комсомол» совхозлари маррани дадил эгалладилар. Шу ўринда бир нарсага эътибор қилинг-а: пахтачиликда қолоқ Самарқанд областининг энг қолоқ Жомбой районида илгари ўтакетган қолоқ ҳисобланган «Жомбой» совхози аъло кўрсаткичга эришгани, бошқа хўжаликлар қолоқлигича қолишгани тасодифий эмас. Партия комитетлари, РАПОлар, матбуотимиз бундай ғолиблик сир-синоатини ўргансалар, тарғиб этсалар, кенг ёйсалар яхши бўларди. Бизга ҳозир шундай йўл тутиш ниҳоятда зарур. Бугун биз пахтачилигимиз пешқадамларига, жонкуярларига, моҳир деҳқонларга, ажойиб тажрибакорларга ташаккур изҳор этамиз ва уларнинг сафи тезроқ кенгайсин, деймиз. Бир вақтлар «Илғорлар кўпайсин, қолоқлар қолмасин» деган халқ қўшиғи бўларди. Эндиликда ана шу сўзлар жанговар шиорга айланишини истардик.

Афсуски, ўртоқлар, ғолиблар соясида нима кўп — қолоқлар кўп. Шуларнинг касри билан беш йилликнинг икки йилида давлатга 1,5 миллион тоннадан зиёд пахта кам топширилди. Энг катта қарздорлар: Қашқадарё области 400 минг, Самарқанд 246 минг, Андижон 221 минг тонна хом ашёни етказиб беришмади. Избоскан, Жиззах, Шаҳрисабз, Оқдарё, Иштихон районлари сурункасига икки йилдан буён пахта сотиш планларини бажармай келишади.

Ўтган йили 106 район, 911 колхоз ва совхоз маррага етмади. Республика бўйича ҳар гектардан олинган ҳосил бор-йўғи 23 центнер бўлди. Майдонларнинг учдан бир қисмидан кўпроғида ҳосилдорлик гектар бошига 15—20 центнер ўртасида қолди. Энг кам ҳосил олганлар қаторига Хатирчи, Когон, Большевик, Комсомолобод, Навоий, Муборак, Қораўзак, Зарбдор, Усмон Юсупов, Баҳористон районларини киритиш мумкин. Бу ва бошқа жойларда, аксарият хўжаликларда, биласизми, айтишга тил ҳам бормайди — бир туяга юк бўладиган миқдорда, яъни 8—13 центнер пахта етиштирилди. Орияти бўлган одам буни ернинг умрини беҳуда ўтказиш, сувни бекорга оқизиш, ўғитни ҳавога совуриш, техникани мақсадсиз юргизиш, маблағни кўчага ташлаш деб баҳолайди. Шунга қарамасдан район партия комитетлари хотиржам, райижрокомлар хотиржам, РАПОлар хотиржам, раис, директор, партком секретари хотиржам. Гўё фавқулодда ҳолат содир бўлмагандай, ўпирилишга тушиб қолмагандай сезишади ўзларини. Йўқ, биродарлар, бунақаси ярамайди. Энди хотиржамлик, беғамлик кетмайди, бу ҳоллар қайта қуриш табиатига тўғри келмайди. Бизда алмашмаган раҳбар қолмади, ҳадеб алмаштириш, рости гап жонга ҳам тегди. Лекин барибир шундай қилишга мажбурмиз, шекилли. Ё жон куйдириб ишлаш, ёки ўринни ишлайдиганларга бўшатиб қўйиш керак. Бошқа илож йўқ.

Хўш, пахтачиликда турғунлик рўй берганининг сабаби нимада? Ҳамма иллат шундаки, бу тармоқ кейинги йилларда нуқул экстенсив тарзда, яъни миқдор орқасидан қувиш йўлидан борди. Алмашлаб экишга зиён етказиш, озуқабоп экинлар, шунингдек озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириладиган ерлар ҳисобига чигит экиладиган майдонлар кенгайтирилаверди. Бу эса тупроқнинг дармони қуришига, бинобарин экинлар ҳосилдорлигининг пасайишига, чорвачиликни ривожлантиришнинг негизи ҳисобланган озуқа базасининг баракаси кетишига олиб келди.

Ана шундай қийин шароитда КПСС Марказий Комитети республикамизга нисбатан оталарча ғамхўрлик кўрсатди — Ўзбекистонда пахтачиликнинг ҳолати ҳақидаги масалани кўриб чиқди ва жорий йилдан эътиборан пахта етиштириш ҳажми 500 минг тоннага камайтирилди. Шу тариқа пахтакор хўжаликлар тармоқ ишларини илмий асосда юритиш, алмашлаб экишни жорий этиш, ернинг унумдорлигини ошириш, шу йўл билан ҳосилдорликни юксалтириш, планни сўзсиз бажариш имкониятига эга бўлдилар.

Пахтачилик тарихида биринчи марта 1988 йилда чигит экиладиган майдонлар ҳажми пастдан туриб, областларнинг таклифларига биноан белгиланди ва ўтган йилдагидан 137 минг гектар қисқартирилди. Очиғини айтиш керакки, бундай қатъий бурилиш, эски қолипни бузиш осон тушмади. Қатор хўжаликларнинг раҳбарлари планлаштиришдаги мустақилликнинг моҳиятига тушуниб етмаётирлар, бошқа экинлар ҳисобига чигит экиладиган майдонларни кенгайтиришга интилмоқдалар. Шу тариқа озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни ривожлантириш программаси ижросини хавф остида қолдирмоқдалар. Бундай қилманглар, ўртоқлар, биз бунга барибир йўл қўймаймиз. Фойда ўрнига зиён кўришнинг кимга кераги бор, ахир!

Ҳозир республикада деҳқончилик ва чорвачиликнинг барча тармоқларини комплекс юксалтириш учун ҳамма имконият мавжуд. Бунинг учун чуқур таҳлил, жиддий ёндашув, юксак масъулият, ишнинг кўзини билиш талаб этилади.

Шу муносабат билан пахтачиликни жадал ривожлантиришнинг биринчи галдаги асосий вазифалари хусусида батафсил тўхталиб ўтмоқчиман.

Биринчидан. Биз илгари алмашлаб экиш ҳақида кўп гапирардик, унинг ўзлаштирилиши юзасидан ҳисоботлар берардик, процентларни бўрттириб кўрсатишга уринардик. Амалда эса алмашлаб экишнинг ўзи йўқ эди.

Эндиликда шунчаки алмашлаб экиш тўғрисида эмас, пахта-беда алмашлаб экиш, бедапоялари албатта бўлган алмашлаб экишни барча майдонларда сўзсиз жорий қилиш ҳақида гап бормоқда. Буни унутиш ярамайди, буни ҳар иккала қулоқ билан эшитиб олиш ва ижро қилиш зарур.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг VII пленуми қарорига биноан пахтакор хўжаликларда албатта пахта-беда алмашлаб экиш ўзлаштирилиши керак. Пахта комплексида беда салмоғи 14 процентдан 22 процентга етади, чигит экиладиган майдонлар эса қисқариб боради ва беш йиллик охирида 67 процентни ташкил этади.

Пахтанинг беда сингари ўтмишдошини деҳқончилик тарихи ҳалигача кўрган эмас. Беда хосиятли, ҳикматли, тенгсиз, бебаҳо экин. Шунинг учун ҳам алмашлаб экиш лойиҳаларига қатъий амал қилмоқ лозим. Бундай фикрни билдираётганимизнинг боиси шуки, амалдаги лойиҳалар, худди бошқа агротехник қоидалар каби қўпол равишда бузилмоқда.

Алмашлаб экиш фақат 28 районда, бор-йўғи 278 хўжаликда ўзлаштирилганини афсусланиб таъкидлаймиз. Қорақалпоғистон АССР, Андижон, Бухоро, Жиззах, Навоий, Сирдарё, Фарғона областларида алмашлаб экишга тўла ўтган бирорта район йўқ. Бундай ҳол пахта, озуқа, дон, мева, сабзавот, узум етиштиришда интенсив технологияларни қўлланишга тўсқинлик қилмоқда.

Колхозлар, совхозлар раҳбарлари ва мутахассисларининг, партия, совет, хўжалик органларининг вазифаси деҳқончиликни юритишнинг илмий асосланган системасига кўчишни таъминлашдан, бу ишда бачканаликка йўл қўймасликдан иборатдир. Чунки буларнинг ҳаммаси фойдали ва зарур ишга путур етказиши, уни чиппакка чиқариши мумкин. Бу йил алмашлаб экиш даражаси хўжаликларда бедазорларнинг қандай жойлаштирилишига қараб белгиланади. Экинларни алмашлаб экиш схемалари бўйича аниқ тақсимлаш биринчи шарт бўлиб, бу иш шу кунларда амалга оширилмоғи лозим. Демак, фурсатни бой бериш ярамайди.

Илмий-техника тараққиётининг бошқа тадбирларини, масалан туксизлантирилган чигитни санаб ташлайдиган сеялкалар ёрдамида уяларга ташлаш, уруғни аввалдан тайёрлаб қўйилган пушталарга экиш, ерни чуқур ағдариб ҳайдаш, ғўзани суғоришни механизациялаш ва ҳосил салмоғини оширадиган яна қанчадан-қанча фойдали юмушларни бажаришга менсимаслик билан қараш жуда хавфлидир. Илмий-техника тараққиёти масалаларида бефарқлик кетмайди. Ҳар бир раҳбар, ҳар бир мутахассис ва бригадир энг кам сарф-харажат ҳисобига ғоят салмоқли натижаларга эришишга интилмоғи зарур.

Иккинчи, ниҳоятда зарур шарт — уруғчиликда тартиб ўрнатиш.

Пахтакорларимиз селекциячиларга ҳақли равишда жиддий эътироз билдиришмоқда. Ахир бизда ҳар йили ғўзанинг 25 ва ундан кўпроқ нави ўстирилаётганига чидаб бўладими! Илдиз отган зарарли одатга кўра олимлар айрим сортлар хусусиятларини шошмашошарлик билан, кўзни чирт юмганларича мақтаб кўрсатишадию, уларни районлаштиришга ёки катта-катта майдонларга экишга тавсия этишади. Қарабсизки, бу навларнинг толаси ҳам, бошқа сифатлари ҳам талабга жавоб бермайди. Ҳар бир нав парваришининг эса ўзига хос агротехникаси бор. Хўжаликлар бир неча навдаги ғўзани ўстиргач агротехникага риоя қилиб бўпсиз!

1987 йилда колхоз ва совхозларнинг 45 проценти икки ва ундан кўп нав чигитини экди. Бундай хўжаликлар Фарғона областида 80 процентни, Наманган, Қашқадарё, Сурхондарё областларида 60 процентдан зиёдроқни ташкил этди. Турли типдаги тола берувчи уч, ҳатто ундан зиёд селекция навлари Бувайда, Боғдод, Қува, Гагарин, Жарқўрғон, Ульянов, Поп ва бошқа районларнинг ҳамма хўжаликларида ишлатилди.

Кўплаб навларнинг экилиши уруғчилик хўжаликлари ишига, пахтани тайёрлаш, қайта ишлаш жараёнида навларнинг аралашиб кетишига, эскидан экиб келинаётган яхши навларнинг бузилишига олиб келмоқда, тола сорти ва сифатига жиддий зиён етказмоқда.

Хўш, бунинг кимга фойдаси бор? Бундай ўзибўларчилик ва интизомсизликка қачон чек қўйилади? Фикримизча, бундай ҳолларнинг ҳар бирида айбдор аниқланиши, унга нисбатан чора кўрилиши керак. Ўз навбатида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюроси шу йил 10 февралда роса 272 кишини бирлаштирган Г. С. Зайцев номли Бутуниттифоқ ғўза селекцияси ва уруғчилиги илмий тадқиқот институти ишини муҳокама этиб, уни қониқарсиз деб топди. Бу гап «Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасига ҳам, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлимининг бошқа муассасаларига ҳам тегишли.

Учинчи масала қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини интенсивлаш негизи ҳисобланган комплекс механизациялашга боғлиқ. Мана бу рақамларга эътибор беринг: колхоз ва совхозлар ихтиёридаги жами техника қиймати қарийб 3 миллиард сўмликни, ҳайдаладиган ҳар гектар ҳисобига 700 сўмликни, ҳар бир тракторчи-машинист ҳиссасига 15 минг сўмликни ташкил этади.

Ана шундай қудратли куч билан агротехниканинг асосий тадбирларини қўл меҳнатисиз бажариш, техникавий имкониятлардан самарали фойдаланиш эвазига барвақт етилиб пишадиган мўл пахта етиштириш, ҳосилнинг асосий қисмини машиналарда йиғиб олиш бемалол мумкин. «Ўзбекистон ССР беш йиллиги», «Малик», «Социализм», «Гулбоғ», Султон Сегизбоев номли совхозлар, Ўрта Чирчиқ районидаги Охунбобоев номли, Боёвут районидаги «Коммунизм», Сирдарё районидаги «Ленинград», Комсомол районидаги «Коммунизм» ва бошқа кўплаб хўжаликлар тажрибаси бунинг ёрқин мисолидир. Бир вақтлар механизаторлик билан шуҳрат қозонган, эндиликда колхоз ва совхозларни бошқараётган Жавод Кўчиев, Миразиз Рўзматов, Шоймардон Қудратов, Ҳафиз Полвонов, Ойим Камоловаларнинг кўп йиллик ибратлари комплекс механизацияни қўлланмай туриб мақсадга эришиш мумкин эмаслигини исботлайди.

Терим техникасидан унумли фойдаланилаётган районлар ва хўжаликларда пахтачиликни ривожлантиришда ажойиб кўрсаткичларга эришилмоқда. Уларнинг тажрибаси агрегатлар кучига таянилган тақдирда ҳосилнинг 90 проценти, ҳатто ундан кўпроғини қўл меҳнатисиз бемалол йиғиб олиш имкони борлигини кўрсатади. Бу эса машиналардан ҳадеб нолийдиган, шу тариқа ўзларининг иш билмасликларини, консерватизм кайфиятида эканликларини ниқобламоқчи бўлган айрим раҳбарлар сирини фош этади.

Умуман олганда, ўртоқлар, йиғим-теримни зангори кемалар зиммасига юклаш пахтачиликни комплекс механизациялашнинг танг, мураккаб жиҳати бўлиб келмоқда. Очиғини айтсак, гап кўп — иш оз, изланиш, жон куйдириш йўқ. Мана неча йиллар бўлдики, ҳосилнинг 60 процентини агрегатларда териб олиш вазифаси қўйилади. Бунинг учун техника ҳам, механизаторлар ҳам етарли. Аммо ҳар гал ваъда ваъдалигича қолади. 1987 йилда ҳам шундай бўлди: машиналарда бор-йўғи 2 миллион 56 минг тонна ёки тайёрланган пахтанинг атиги 42 проценти йиғиштирилди. Етмишинчи йилларнинг бошларида ҳам худди шундай кўрсаткичга эришилганди.

Демак, олға силжиш, ўсиш сезилмаяпти. Бошқа механизмлардан ҳам ёмон фойдаланилмоқда. Хўжалик ҳисобига, коллектив пудратга ўтиш шароитида бунга йўл қўйиб бўлмайди. Механизациялаш даражасини ошириш сарф-харажатларни камайтиришнинг, меҳнат унумдорлигини оширишнинг, хўжасизликка, талон-торожликка барҳам беришнинг асосий омилидир. Шу ўринда пахтачилик учун такомиллашган машиналар туркумини, айниқса терим техникаси комплексини яратиб бермаётган илмий муассасалар фаолияти ҳам танқид ва танбеҳга лойиқ эканлигини алоҳида таъкидлаймиз.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг йўли аниқ ва ўзгармасдир: теримда бутун оғирликни машиналар зиммасига юкламасдан туриб пахтачиликни янада ривожлантириш мумкин эмас. Шундай экан, 1988 йилда ҳосилнинг камида 60 процентини зангори кемаларда йиғиб олишни катта ишнинг бошланиши деб тушунмоқ керак.

Тўртинчидан, минерал ўғитлар ва ҳосилни ҳимоя қилишда ишлатиладиган дориворлар ҳақида алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман. Бу воситаларни ишлатиш нормаси йил сайин кўпаймоқда, сифати ошмоқда, лекин уларнинг самарадорлиги пасаймоқда. Кейинги уч йилда республикада бир килограмм озуқа моддалари ҳисобига атиги 2,2 килограмм пахта олиндики, бу нормативда кўзда тутилганидан 30 процент кам. Қашқадарё, Жиззах, Сирдарё, Самарқанд, Навоий областлари ва Қорақалпоғистон АССРда эса ана шу кўрсаткич бундан ҳам озроқни, яъни 1,2—1,6 килограммни ташкил этди.

Бундай аҳвол нима сабабдан рўй бермоқда, деган савол туғилади. Иллат шундаки, ўғитларни ишлатишда, очиғини айтсак, саводсизликка йўл қўйилмоқда, уларнинг ўзаро таъсири, ернинг талаби ҳисобга олинмаяпти. Ўғит тақсимотида, уни сақлашда, ерга солиш учун тайёрлашда тартибсизлик ҳукм сурмоқда. Шунга қарамасдан хўжаликларнинг раҳбарлари ва мутахассислари, Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети, унинг жойлардаги ташкилотлари химиялаш пунктларини ташкил этиш, унумдорлик отрядлари тузишда интизомсизлик қилмоқдалар. Бу ишларни ҳар бир колхоз ва совхозда йўлга қўймасдан, ўғитлардан фойдаланишда қатъий тартиб ўрнатмасдан туриб далалар унумдорлигини ошириб бўлмайди.

Маҳаллий ўғитнинг хосияти деҳқонга маълум. Ота-боболаримиз нури борми, қий борми, парранда чиқиндиси борми, чиринди борми, эски девор кесаги борми, ариқ-зовурлардан чиққан лойқа борми, хуллас, фойдали ҳамма нарсани қишин-ёзин тўплаб, тайёрлаб, ҳозирги тил билан айтганда компост қилиб ерга солишган. Ана шундан кейин пахтанинг, доннинг, сабзавотнинг, ҳовун-тарвузнинг, бошқа неъматларнинг қайнаб чиқишини кўринг. Кечирасизлару, ўртоқлар, бугунги деҳқон ўша захматкаш, меҳнаткаш, донишманд авлоднинг ворислари эмасми?! Нега энди гўнг деган хазина оёқ остида ётади-ю, уни бирор йиғиштириб олмайди? Меъёридан ортиқ ишлатилган минерал ўғит ернинг кучини, дармонини кетказади, уни хароб қилади, лекин нурини қанча солманг, фойдаси шунча катта, у тупроқни тозалайди, даволайди, бойитади, кўпчитади, яшартиради, чиройини очади. Мен сизлардан илтимос қиламан, келинг, шу ишда кескин бурилиш ясайлик, навбатлаб нури беришни амалда жорий этайлик.

Сўнгги йилларда ҳосилни ҳимоя этишнинг биологик, агротехник, табақалаштирилган усулларини қўлланиш сезиларли бўшашиб кетди. Олимларнинг вилтга қарши кураш соҳасидаги ишлари самара бермаяпти, бунинг оқибатида ҳар йили 300—350 минг тонна пахтадан маҳрум бўлмоқдамиз. ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими ва республика Фанлар академияси бу соҳадаги тадқиқотларни кенгайтиришлари, чуқурлаштиришлари, амалий тавсиялар билан деҳқонга яқинлашишлари керак. Ишлаб чиқариш илм аҳлидан янги, янада таъсирчан гербицидлар, заҳарсиз дефолиантлар яратилишини кутмоқда.

Хуллас, пахтачиликда жуда кўп иш қилмоғимиз, тармоқни ўпирилишдан олиб чиқмоғимиз, бу йил 5 миллион 250 минг тонна оқ олтин етиштиришни виждоний ишимиз, интернационал бурчимиз деб ҳисобламоғимиз зарур. Бизда ҳар йили пландан ташқари 100—150 минг тонна пахта олишнинг реал имкони бор. Ана шу йўлда сизларга, ҳамма пахтакорларга куч-қувват, ғайрат-шижоат ва омад тилаймиз.

МЎЛ-КЎЛЧИЛИКНИНГ МУҲИМ МАНБАЛАРИ

Дон етиштиришни кўпайтириш энг ҳаётий, энг долзарб вазифа бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда.

Лекин ғаллачиликдаги шуҳрат ҳам бой бериб қўйилди. Деҳқончилик маданияти пастлашиб кетгани, ғаллазорлар парвариши технологияси бузилаётгани ҳосилдорликнинг ва ялпи ҳосилнинг кескин камайишига олиб келди. Масалан, 1986 йилда пландагига нисбатан фақат 72 процент, 1987 йилда эса 91 процент дон йиғиштирилди.

Энди аҳволни кескин тузатиш керак. Жорий йилда 1 миллион 700 минг тоннадан зиёд, 1990 йилга бориб эса 2 миллион тонна дон етиштирмоғимиз зарур. Бунинг асосий йўли умуман ҳамма жойда, лекин асосан баҳорикор ерларда ҳосилдорликни оширишдир. Ҳозирги пайтда лалмикор майдонлардан жуда ёмон фойдаланилмоқда, уларда ҳосилдорлик пастлигича қолмоқда. Қониқарсиз аҳволдан чиқиш учун аввало тоза шудгорли алмашлаб экишга ўтиш, деҳқончиликда прогрессив усулларни изчил қўлланиш лозим. Ғаллаоролдаги лалмикор деҳқончилик илмий тадқиқот институти раҳбарларини ҳам инсофга чақириш керакка ўхшайди: олим деган номи бўлгач, ишлаш, ҳаётда из қолдириш, янгилик яратиш керак, ахир!

Суғориладиган майдонларда ҳам аҳвол яхши эмас: ҳар гектардан 40—50 центнер ўрнига 20 центнерга етар-етмас арпа ва буғдой олинмоқда. Маккажўхори дони ҳосилдорлиги ҳақида гапирганда, ростини айтсак, уялиб кетасан киши. Бу масалада партия Марказий Комитети пленумларида, марказий матбуотда республикамиз жиддий танқидга учради. Аммо барибир 1987 йилда ҳар гектардан олинган маккажўхори дони 34 центнердан ошмади, бирорта ҳам область на ҳосилдорлик, на ялпи ҳосил, на дон тайёрлаш планини бажаролмади.

Бундай қолоқликнинг сабаби битта: кўпгина раҳбарлар ва мутахассислар суғориладиган майдонлардан фойдаланишга масъулиятсизларча қарамоқдалар, донли экинларга мелиоратив жиҳатдан ноқулай, сув таъминоти ёмон ерларни ажратмоқдалар, агротехниканинг энг оддий қоидалари бузилмоқда, уруғчилик ишлари издан чиққан.

Шоличиликдаги аҳвол ҳам оғирлигича қолмоқда. Ҳосил етиштириш планлари муттасил бажарилмаяпти. Шоликор совхозларда технология интизоми, айниқса экиш ва ўриб-йиғиб олиш муддатлари қўпол равишда бузилмоқда. Шоликорларни моддий рағбатлантириш, ҳисоб-китоб ишлари ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Совхозлар маъмуриятлари билан деҳқонлар ўртасида хўжалик ҳисоби муносабатлари ўрнатилмаган. Ўрим-йиғим пайтида беҳисоб нобудгарчилик рўй бермоқда.

Хуллас, нима кўп — камчилик кўп, нима устун — интизомсизлик устун. Аммо ҳар гектардан 50—60 центнер шоли олаётган илғорлар тажрибасини оммалаштириш билан шуғулланадиган азамат йўқ. Биз партия комитетларидан, совет ва хўжалик органларидан умуман дончиликда, хусусан шоличиликда шу йилнинг ўзидаёқ қаттиқ тартиб ўрнатишни талаб қиламиз.

Республика аҳолисини мева, сабзавот, узум, полиз маҳсулотлари билан таъминлаш муаммоси ўткирлигича қолмоқда. Жамоат секторида ишлаб чиқариш ҳажми озайиб, боғлар, токзорлар, картошка ҳосилдорлиги пасайиб кетаётгани жиддий ташвиш уйғотади. Аҳоли жон бошига бундай неъматларни истеъмол қилиш миқдори қатор йиллардан бери ошмаяпти.

Ўн иккинчи беш йилликнинг ўтган икки йилида мева-сабзавот ишлаб чиқариш плани тўлмай қолди. Сабзавот тайёрлаш топшириғи 42 районда, полиз 48, картошка 29, мева 108, узум сотиш плани 79 та районда бажарилди, холос. Қорақалпоғистон АССРда сабзавот ҳосилдорлиги гектар бошига 72 центнерни, Навоий, Жиззах, Сирдарё, Хоразм областларида 110—130 центнерни ташкил этди.

Теплица хўжалигидан мутлақо қониқарсиз фойдаланилмоқда. Анча қимматга тушган иссиқхоналар майдони 360 гектарга етди, бу жуда кам, лекин шуларнинг ҳам фойдаси кўнгилдагидек бўлмаяпти. Агротехника интизоми бўш, ишнинг кўзини билмаслик, хўжасизлик ҳукм сурмоқда. Бунинг оқибатида Қорақалпоғистон АССРда ҳар квадрат метрдан бор-йўғи 2 килограмм 800 грамм, Қашқадарёда 3 килограмм 900 грамм, Сирдарё ва Жиззахда 3 килограмм 300 граммдан, Хоразм областида 3 килограмм ҳосил олинмоқда. Бу нима деган гап, ўртоқлар? Ахир шундай ҳам ишлаш мумкинми? Ҳар квадрат метрдан 20—25 килограмм ҳосил олинмаса теплица қилишнинг, овора бўлишнинг нима ҳожати бор? Бу ҳақда ўйлаб кўришларингизни, хулоса чиқаришларингизни, аҳволни тузатиш чораларини белгилашларингизни сўраймиз.

Боғлар ҳосилдорлиги пасайиб кетаётганини хўжасизлик ва масъулиятсизлик оқибати деб баҳолашдан бошқа иложимиз йўқ. Кўп жойларда боғ-роғлар ўз ҳолига ташлаб қўйилган, сийраклашиб кетган, уларда агротехника тадбирлари ўз вақтида ўтказилмайди, касалликлар ва зараркунандаларга қарши кураш олиб борилмайди. Реконструкция ишлари суръати талаб даражасида эмас.

Хўжаликларда тайёрланадиган мева-сабзавотнинг 30 процентини белгиланган нархларда сотиш, шу йўл билан шаҳарликлар таъминотини яхшилаш имкониятларидан ёмон фойдаланилмоқда. Фирма магазинлари сони ҳам ҳали кам. Яқинда газетада Тошкент районидаги Карл Маркс номли колхоз раиси Рустам Акбаровнинг қизиқ бир мақоласи босилди. Унда ана шу масаладаги тартибсизликлар, қийинчиликлар, сунъий тўсиқлар ҳақида жиддий фикр юритилган. Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети, халқ депутатлари Тошкент область Совети ижроия комитети ана шу мақолада ўртага қўйилган муаммоларни ҳал этсалар яхши бўларди.

Бу йил бизнинг олдимизда жуда катта вазифалар турибди. Ҳар гектардан олинадиган картошка ҳосилини 150 центнерга, сабзавотни 250—280 центнерга, полиз маҳсулотларини 150 центнерга, мевани 70—80 центнерга, узумни камида 100 центнерга етказиш керак. Бу Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети IX пленумининг топшириғи бўлиб, уни бажариш шарт.

Сабзавотчилик ҳақида сўз юритилар экан, областлар ва районлар раҳбарларининг эътиборини тармоқда ихтисослаштириш ва концентрациялашни янада чуқурлаштириш, махсус хўжаликлар тармоғини кенгайтириш зарурлигига қаратмоқчимиз. Бундай колхоз ва совхозларда ишлаб чиқаришни кенгайтириш билан бирга маҳсулот сақланадиган, қайта ишланадиган қувватларни ҳам вужудга келтириш қоидага айланмоғи керак. Пахтакор хўжаликларда сабзавот ички эҳтиёж учун етиштирилмоғи, жуда зарур бўлса бирорта бригада сабзавотчиликка ихтисослаштирилмоғи керак. Умуман, ўртоқлар, қуйидаги тартибни албатта йўлга қўйиш талаб этилади: пахта-беда алмашлаб экиш ҳамма жойда изга солиндими, демак пахтакор хўжаликда етакчи тармоқ пахтачилик бўлиб қолсин, алмашлаб экиш планига киритилгани учун ана шу хўжаликда дон ҳам етиштирилсин, тутлар борлиги сабабли пилла қурти ҳам боқилсин, алмашлаб экиш майдонларида беда, силосбоп экинлар ўстирилиши муносабати билан сутчилик ҳам йўлга қўйилсин, маълум миқдорда боғлар, токзорлар бўлса шунга яраша мева, узум тайёрлансин. Булардан бошқа маҳсулотлар, айниқса сабзавот, қовун-тарвуз, узум, гўшт ихтисослаштирилган хўжаликларда етиштирилиши зарур. Шундай қилсак, интизом ўрнатилади, ҳисоб-китоб яхшиланади, ким нима билан шуғулланишини, асосий кучни қаерга сарфлашини яхши билади.

Ўртоқлар! Суғориладиган деҳқончилик тараққиёти ирригация ва мелиорация билан бевосита боғлиқ. Бу мақсадлар учун ҳар йили қарийб 1 миллиард сўм сарфланмоқда. Узоқ давр мобайнида нуқул янги ерларни ўзлаштиришга зўр берилдию, аммо эскидан ҳайдалиб келинаётган майдонлар ҳолатини яхшилаш, ирригация тармоқларидан оқилона фойдаланиш унутиб қўйилди. Бунинг оқибатини кўриб турибсиз: ҳозир 500—600 минг гектар ернинг сифатини сира кечиктирмасдан, тезроқ яхшилашга мажбурмиз. Шуни ҳисобга олиб ўн иккинчи беш йилликда аввал планлаштирилганига нисбатан 144 минг гектар янги ер кам ўзлаштирилади, эскидан экин экиб келинаётган майдонларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга сарфланадиган маблағ ҳажми кўпайтирилади. Бу — жуда катта, ғоят муҳим иш, унга панжа орасидан қараб бўлмайди. Лекин ҳозирча ажратилган маблағлар қониқарсиз ишлатилмоқда, мелиорация ишлари суръати пастлигича қолмоқда. Бундай эътиборсизликка, совуққонликка чек қўйиш зарур.

Ер — бизнинг асосий бойлигимиз, хазинамиз, ҳаётимиз манбаи. Уни кўз қорачиғидай асрашимиз, унумдорлигини оширишимиз, ҳар қаричидан самарали фойдаланмоғимиз зарур. Ерга ҳурматсизлик — онага ҳурматсизлик degани. Уни қадрламаган одамнинг боғи кўкармайди, бири икки бўлмайди. Шундай экан, ерга иложини топиб бир гектар бўлса ҳам, бир парча бўлса ҳам ер қўшиш, ерни тартибга келтириш бизнинг муқаддас бурчимиздир. Бу ишда ҳеч мустасносиз барча қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги ташкилотлари, ҳар бир колхоз ҳамда совхоз бевосита қатнашмоғи шарт. Шу ниятда ажойиб миллий анъаналаримизни ишга солсак, ерни «даволаш» йўлида умумхалқ ҳашари эълон қилсак, хайрли ташаббус бошлаган бўлардик.

Халқимизда «Сув зар — сувчи заргар», «Сувчи — экинни яшнатувчи» деган ҳикматлар бор. Афсуски, кейинги йилларда бу касбга эътибор сусайиб кетди. Сувчилар етишмаяпти. Бунга сабаб шуки, унинг меҳнати дуруст рағбатлантирилмаяпти. Ёшларни сувчиликка жалб этиш билан ҳеч ким шуғулланмайди. Хуллас, ҳамма иш ўз ҳолига ташлаб қўйилганки, бу нуқсонни дарҳол тузатиш шарт.

СУРАТДА: анжуман иштирокчилари.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси.

ЗАРБДОР ТАРМОҚНИ ҚОЛОҚЛИКДАН ТЕЗРОҚ ЧИҚАРАЙЛИК

Ўртоқлар! Пахтакорлик билан ёнма-ён турган қадимий касбимиз — чорвачиликка меҳр-муҳаббат, алоҳида диққат-эътибор бугунги кунда айниқса катта аҳамиятга эга. Тармоққа худди шу нуқтаи назардан қарашга ўргана бошлаганимиз учун ҳам кейинги пайтларда бирмунча ижобий ўзгариш рўй берди. 1985 йилдагига нисбатан сут ва гўшт тайёрлаш 22 процент, тухум харид қилиш 24 процент ошди. Бошқача айтганда, республика аҳолисига 65 минг тонна гўшт, 168 минг тонна сут, 260 миллион дона тухум кўп етказиб берилди. Ҳар сигирдан соғиб олинадиган сут 370 килограмм ошди ва 2.316 килограммга етди.

Бундай ўсишга аввало чорвачиликка муносабат яхшилангани, фермаларда бирмунча тартиб ўрнатилгани, энг муҳими — мустаҳкам озуқа базаси яратишга киришилгани туфайли эришилди. Сўнгги икки йилда бедазорлар майдони 96 минг гектар кенгайди. Ҳозирги қишлов учун қарийб 3 миллион тонна ёки ҳар бош шартли молга 15,5 центнер озуқа бирлиги тайёрланди.

Лекин очиғини айтишимиз керакки, озуқа базасини мустаҳкамлаш имкониятларидан қониқарсиз фойдаланилмоқда. Бу соҳада биров яхши ишлаяпти, бошқа биров қўл учида, истар-истамас, эскичасига иш тутаяпти. Ўзингиз ўйлаб қаранг: кейинги 10 йилда колхоз ва совхозларда моллар сони 30 процент ошган бир пайтда озуқа етиштириш бор-йўғи 12 процент кўпайди. Кўпгина раҳбарларимизнинг кўриб кўрмасликка, билиб билмасликка олишлари оқибатида баъзи озуқа экинларини жойлаштириш топшириқлари бажарилмаяпти, улар алмашлаб экиш майдонларига киритилмаган нобоп ерларга экилмоқда. Ўтган йили текшириш ўтказилганида 9,5 минг гектарга бундай экинлар экилмай қолганлиги аниқланди. Сирдарё областидаги тўрт районда 622 гектар, Хоразм областида 1.042 гектар озуқа экинлари майдони қўшиб ёзилган.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бундай масъулиятсизлик, алдамчилик, кўзбўямачиликка йўл қўйиш мумкин эмаслиги ҳақида жиддий огоҳлантирган эди. Бугун биз буни яна бир карра такрорлаймиз ва колхоз ҳамда совхозларнинг раҳбарлари озуқа экинларини тўғри жойлаштиришга, уларнинг ўз вақтида, сифатли экилишини таъминлашга жавобгар эканликларини эслатамиз.

Республикада ҳар гектардан 80 центнер озуқа бирлиги етиштириш учун ҳамма имконият бор. Лекин ўтган йили бу кўрсаткич 50 центнердан ошмади, беда пичани ҳосилдорлиги 110 центнер, силосбоп маккажўхори 198 центнер, илдизмева экинлар 345 центнер бўлди, холос.

Айрим областларда бу соҳадаги аҳвол янада ёмон. Қорақалпоғистон АССРда ҳар гектардан олинган озуқа бирлиги 23 центнердан, Жиззах областида 37, Қашқадарёда 39, Сирдарё ва Хоразмда 47 центнердан ошмади.

(Давоми 3-бетда).

АҲОЛИНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТГА, САНОАТНИНГ ХОМ АШЁГА ТАЛАБЛАРИНИ ТЎЛАРОҚ ҚОНДИРАЙЛИК

(Боши 1- ва 2-бетларда).

Ҳар гектардан 150—200 центнер беда пичани етиштираётган хўжаликлар йўқ эмас, аммо уларнинг сони кўпаймаётир. Ўтган йилгидек қулай шароитда Коммунистик районидаги Усмон Юсупов номли совхозда эски бедапояларнинг гектаридан атиги 33 центнер, Шеробод районидаги «Гулистон» совхозида 44, Паркентдаги «Гулбоғ» совхозида 50, Ильич районидаги Ҳамид Олимжон номли совхозда 55, Боғдод районидаги «Ғалаба» совхозида 63, Чуст районидаги «Ўзбекистон» колхозида 65 центнер беда пичани олинди, холос.

Бунақа ишлашнинг кераги йўқ. Район партия комитетлари, РАПОлар озуқага нисбатан бепарво раҳбарлар билан дурустроқ гаплашиб қўйишлари керак, акс ҳолда беғамлик дарди кучайиб кетиши мумкин.

Сизларга маълумки, «Озуқа» деб номланган махсус программада суғориладиган майдонлардан самарали фойдаланиш, гектар ҳосилдорлигини 100—120 озуқа бирлиги даражасига етказиш йўллари муфассал белгиланган. Шунингдек ҳар гектардан 135 центнер беда пичани, 450 центнер маккажўхори кўкпояси, 500—600 центнердан илдизмева етиштириш ёки бундай экинлар ҳосилини 1,4—2,2 баравар кўпайтириш кўзда тутилган.

Илғор хўжаликлар тажрибаси бу марраларни бемалол эгаллаш мумкинлигини кўрсатиб турибди. Балиқчи районидаги «Пахтакор», Ленинград районидаги «Социализм», Каттақўрғон районидаги Ленин номли, Вобкент районидаги Калинин номли, Янгиариқ районидаги «Коммунизм», Наманган районидаги Ленин номли колхозларда ўтган йили ҳар гектардан 200 центнер, ҳатто бундан ошириб беда пичани олинди. Калинин районидаги «Иваново», Москва районидаги «Правда», Тўрақўрғон районидаги «Ўзбекистон» колхозларида гектар бошига етиштирилган илдизмева 1.000 центнердан ошди.

Бундай пешқадамларнинг иш услубини ўрганиш, имкониятлардан унумли фойдаланиш йўли билан емиш тайёрлашни 19 миллион тонна озуқа бирлигига етказиш ёки 1985 йилдагидан 1,5 баравар ошириш, шу тариқа планлаштирилган миқдорда маҳсулот етиштиришга эришиш мумкин. Ана шундай йўл тутиш зарурлигининг яна бир сабаби давлат ресурсларидан бериладиган омихта ем ҳажмининг кейинги йилларда тобора қисқараётганидир. Ҳар бир колхоз ва совхоз ўзи учун ем ишлаб чиқариш чорасини кўрмоғи, чорва моллари эҳтиёжини қондириш йўлини қидирмоғи керак.

Моллар парвариши, уларни сақлаш масалаларида ҳам жиддий камчиликлар рўй бермоқда, бу соҳада тартиб ўрнатиш учун ҳали кўп иш қилиниши лозим.

Молларни бўрдоқига боқувчи хўжаликлараро корхоналарга бўлган муносабатни тубдан ўзгартириш зарурлигига ҳам эътиборларингизни қаратмоқчиман. Бу ишни марказлаштирмасдан, бўрдоқичиликда илғор технологияни қўлланмасдан туриб молларни жадал семиртириш, озуқани тежаб-тергаб сарфлашга эришиш мумкин эмас. Фақат ихтисослаштириш ва концентрациялаш йўли билангина гўшт етиштиришни кескин кўпайтира оламиз. Бу ўринда Фарғона областидаги хўжаликлараро корхоналар, Тошкентдаги «Рассвет» ва Каттақўрғондаги саноат усулида ишловчи бўрдоқичилик комплекси коллективлари тажрибаси бунинг яққол далилидир. Ана шуларнинг тажрибасини ўрганиб кўринг-а, бу соҳада қандай иш тутиш кераклигини ҳис қиласиз, тўғри йўлни дарҳол топасиз.

Ўтган йили хўжаликларнинг 632 тасида ёки 35 процентида гўшт тайёрлаш планлари бажарилмай қолди, улар 38 минг тоннадан кўпроқ гўштни кам етказиб бердилар. 352 колхоз ва совхоз ёки хўжаликларнинг 21 проценти 26 минг тонна сут, 379 хўжалик 39 миллион дона тухум қарздор бўлиб қолишган.

Сигирлар маҳсулдорлиги ҳали ҳам паст. Бу жиҳатдан республикамиз Иттифоқда охирги ўринлардан бирини эгаллаб турибди. Лекин Қорақалпоғистон АССРда ўтган йили ҳар сигирдан бор-йўғи 1.670 килограмм, Қашқадарёда 1.917 килограмм, Хоразм областида 2.058 килограмм сут соғиб олинганлигини мутлақо қониқарсиз деб ҳисоблаймиз.

Қолоқ хўжаликларни илғорлар қаторига етказиш, сигирлар маҳсулдорлигини ошириш республикамиз шароитида энг катта резерв ҳисобланади. Ўзингиз ўйлаб қаранг, ўртоқлар, колхоз ва совхозларнинг атиги 6 процентида ҳар сигирдан соғиб олинган сут 3.000 килограммдан ошади. Ҳар уч хўжаликдан биттаси юз бош сигирдан ҳатто етмишта бузоқ ололмаётир. Буларнинг ҳаммаси шунга олиб келмоқдаки, чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш суръатлари аҳолининг тобора ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондиришга тўсқинлик қилмоқда. Бизда киши бошига йиллик гўшт истеъмол қилиш 30 килограммдан, сут эса 180 килограммдан ошмаяпти. Бу кўрсаткичлар нормадагидан икки баравар кам.

Қоракўлчиликда покланиш жараёни бошланди. СЖКдан воз кечилгани чўпонлар кайфиятини яхшилади. Лекин бу тармоқдаги аҳвол қониқарсизлигича қолмоқда. Кейинги уч йилда қўй ва эчкилар сони 700 минг бошга камайиб кетди. Қашқадарё областида бундай моллар сони 288 минг, Қорақалпоғистон АССРда 149 минг ёки 34 процент, Навоий областида 131 минг бошга қисқарди. Қўйчиликда рентабеллик даражаси қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ҳамма тармоқларидагига қараганда энг пастлигича қолаяпти.

Шу йил 29 февралда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида қўйчиликнинг аҳволи ҳақидаги масала қараб чиқилди, бу соҳани ривожлантириш йўллари белгиланди. Область ва район партия комитетлари, министрликлар ва идоралар қўйчилик хўжаликларига зарур ёрдам кўрсатишлари, қоракўлчилигимиз шуҳратини тиклаш чораларини кўришлари керак. Бу ишдан олимларимиз, биринчи навбатда Бутуниттифоқ қоракўлчилик илмий-тадқиқот институти четда қолмаслиги лозим.

Бу йилги мавсумда қўзилатиш барвақт бошланди. Об-ҳаво шароити қулай келди. Жами 3 миллиондан зиёд, жумладан 2 миллион 200 мингдан ортиқ қоракўл совлиқ қўзилайди. Бу тадбирни намунали уюштириш, чиқимга йўл қўймаслик, ҳисоб-китобни пухта олиб бориш, урғочи қўзиларнинг ҳаммасини ўстиришга қолдириш қўйчилик тараққиётида катта аҳамиятга эга. Одамлар ҳақида ғамхўрлик, чўпон таёғининг шон-шуҳратини ошириш, бу соҳага ёшларни жалб этиш партия ташкилотларининг, совет органларининг, агросаноат комитетлари ва бирлашмаларининг бурчидир.

Йилқичилик, туячилик ва балиқчиликни ривожлантириш, қуёнлар, мўйнали ҳайвонларни кўпайтиришда қуруқ гапдан амалий ишга ўтиш пайти келди. Чунки бу тармоқларнинг ҳар қайсисини етти хазинанинг бири деб аташ мумкин.

Аҳолини чорвачилик маҳсулотлари билан таъминлашда корхоналар ва ташкилотларнинг ёрдамчи, колхозчилар, совхоз ишчиларининг шахсий хўжаликлари салмоқли ўрин эгаллайди. Афсуски, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг 9 март куни ўтказилган мажлисида бу масалаларда ўсиш ўрнига орқага кетиш рўй берганлиги алоҳида таъкидланди. Биз шаҳар ва район партия комитетларидан, халқ депутатлари шаҳар ва район Советлари ижроия комитетларидан, корхоналар, ташкилотлар, муассасаларнинг, министрликлар ҳамда идораларнинг раҳбарларидан ана шу соҳада тегишли тартиб ўрнатишни, ёрдамчи ҳамда шахсий хўжаликларнинг равнақ топиши учун ҳамма чораларни кўришни талаб қиламиз.

Бугун сизлар билан келишиб шундай муҳим бир маслаҳатни ўртага қўйсак: ҳозирдан бошлаб қишлоқлардаги ҳар бир хонадонда камида 50 тадан парранда боқишни ташкил этсак, бу ишга қишлоқ Советлари бошчилик қилишса. Шаҳар ва қишлоқлардаги ҳар қайси мактабда 100 тадан қуён сақлашни уюштирсак, бунинг мутасаддилигини халқ маорифи бўлимлари, комсомол комитетлари, В. И. Ленин номидаги пионер ташкилоти зиммаларига олишса. Чорвачиликни зарбдор тармоқ деб эълон қилган эканмиз, ҳар бир киши гўшт истеъмол этаркан, таъминот муаммосини ечишга ҳамма — каттаю кичик ҳар бир одам ҳисса қўшмоғи зарур.

Пиллачиларимиз масъулиятли мавсум арафасида турибдилар. Улар бу йил 28 минг тонна хом ашё етказиб бериш учун курашмоқдалар. Пиллачиликнинг озуқа базасини мустаҳкамлаш, бу тармоқдаги ишларни индустриал тарзда уюштириш, кумуш тола етиштирувчиларнинг моддий манфаатдорлигини, қадр-қимматини ошириш зарур.

Ўзбекистонимиз табиий иқлим шароити асаларичиликни кескин ривожлантириш имконини беради. Лекин бу масала билан ҳозирча ҳеч ким жон куйдириб астойдил шуғулланган эмас. Биз асал етиштиришни жамоат йўли билан ҳам, шахсий хўжаликларда ҳам кўпайтириш чораларини кўришимиз керак.

Тамакикорлар, лубкорлар беш йиллик топшириқларини бажариш йўлида фидокорона ишламоқдалар. Бу тармоқлардаги ишнинг аҳволи агросаноат комитетлари ва бирлашмалари эътиборидан четда қолмаслиги лозим.

ИҚТИСОДИЙ ФИКРЛАШГА ОДАТЛАНИБ, ПУДРАТНИ ДАДИЛ ҚЎЛЛАНИБ

Ўртоқлар! Агросаноат комплекси самарадорлигини ошириш ишлаб чиқаришни бошқаришга янгича ёндашишни, иқтисодий ишлар даражасини оширишни тақозо қилади. Бугун энг муҳими шуки, аввалгига нисбатан бошқача фикрлаш, ҳисоб-китобни ўрганиш, пировард натижа ҳақида аниқ-пухта ўйлаш керак. Далада ҳам, фермада ҳам ҳар бир ишловчи ўзини ишлаб чиқаришнинг чинакам соҳиби деб билган тақдирдагина ишда жиддий ўзгариш ясаш мумкин. Буларнинг ҳаммаси кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришни, хўжалик ҳисоби муносабатларини қарор топтиришнинг ғоят муҳим талабларидир.

Ҳозирги иқтисодий аҳвол кўнгилдагидек эмас. Пахтачиликда, бошқа тармоқларда харажатлар кўпайиб кетмоқда. Техникавий қуролланиш даражаси юксак бўлишига қарамасдан республика совхозларида ҳар гектар пахтазорга қилинаётган сарф технология хариталарида кўзда тутилганидан 1,5 баравар, колхозларда эса 2 баравар ошиб тушмоқда. Бунинг оқибатида меҳнат унумдорлиги пасайиши, маҳсулот таннархи қимматлашуви, ишлаб чиқариш рентабеллиги пастлашуви рўй бермоқда. Ўтган икки йилда меҳнат унумдорлиги 3,5 процент пасайди, қишлоқ меҳнаткашларининг иш ҳақи озайди. 1982 йилда маҳсулотларнинг харид нархи ўртача 20 процент оширилганига қарамасдан шундай аҳвол рўй берди. Зарар кўриб ишлаётган, норентабел хўжаликлар сони сусткашлик билан қисқармоқда. Дастлабки маълумотларга қараганда Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитетининг 244 совхози 1987 йилни 141 миллион сўм зарар билан якунлаган.

Бу мисоллар кўпгина хўжаликлар ва корхоналарда харажатлар даромадлар билан солиштирилмаётганидан, яъни киримга яраша чиқим деган қоида қарор топмаганидан, коллективларнинг пировард натижа, экономиканинг аҳволи учун масъулияти ҳамда манфаатдорлиги дуруст оширилмаганидан далолат беради.

Бугунги кунда энг муҳими инсон омили, аҳолининг турмуш даражасини оширишдир. Партия комитетларининг, бошланғич партия ташкилотларининг, агросаноат комплексини бошқарувчи ҳамма органларнинг, хўжаликлар, корхоналар раҳбарлари ҳамда мутахассисларининг эътибори биринчи навбатда инсонга, унинг талаб-эҳтиёжларига қаратилмоғи керак. Партиямизнинг иқтисодий сиёсатини одамларнинг ташаббускорлиги, куч-ғайрати билан қўшиб олиб бориш лозим. Шу жиҳатдан коллектив пудрат, хўжалик ҳисоби, янги иқтисодий тафаккур катта аҳамият касб этади.

1987 йилда деҳқончиликдаги бўлинмаларнинг қарийб 80 проценти коллектив пудратга ўтиб ишлади. Хўжалик ҳисобидаги пудратчи уюшмалар фаолияти яхши йўлга қўйилган жойларда ажойиб натижаларга эришилди.

Оилавий пудрат афзалликлари яққол кўринмоқда. Буни Хонқа райони хўжаликлари мисолида исботлаш мумкин.

Бироқ, ҳурматли ўртоқлар, пудратнинг афзаллиги исботланишига, уни қўллаш зарурлиги қайта-қайта такрорланаётганига қарамасдан бу имкониятдан етарли фойдаланилмаётир. Кўпгина хўжаликларда фойдали ва қулай усулни жорий этишга расмиятчилик билан ёндашилмоқда. Айрим колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари ҳамда мутахассислари ўтиш жараёнида рўй берадиган қийинчиликлардан чўчимоқдалар.

Маълумки, оилавий коллективларга бирлашганда иш ҳақи юқори бўлади. Ҳа, виждонан меҳнат қилган кўпроқ даромад олади. Бу — жуда яхши. Лекин тўланадиган ҳақ ҳаддан ташқари ошиб кетмаяптимикан, буёғи қандай бўларкан деб хавфсираётган айрим раҳбарлар янглишмоқдалар, оилавий пудратдан хўжалик кўрадиган нақд фойдани бой бермоқдалар.

Бу йўлдан олға бориш бор, чекиниш, орқага қайтиш йўқ. Бошланган хайрли жараённи бутун чоралар билан қўллаб-қувватлаш, рағбатлантириш, дадил давом эттириш керак. Муҳими шуки, ташаббус қуйидан бошланмоқда, колхозчилар, совхозларнинг ишчилари меҳнатни ташкил этишнинг янгича усулини бевосита ёқлаб чиқмоқдалар.

Хўжалик юритишнинг янги иқтисодий усулларига ўтиш, агросаноат комплексини бошқаришни демократиялаш кадрлар масъулиятини оширишни талаб этади. Ҳозир хўжалик раҳбарларининг 95 проценти олий маълумотга эга, улар орасида хотин-қизлар, 40 ёшгача бўлган ходимлар сони ошди.

Шу билан бирга кадрлар масаласида жиддий нуқсонларга ҳам йўл қўйилмоқда. Ҳар йили колхоз раислари, совхоз директорлари, РАПО раисларининг 20 процентидан 30 процентигача бўлган қисми янгиланмоқда. Салбий ҳолатларга биноан вазифасидан бўшатиш ҳоллари кўпаймоқда.

Ўтган йили Қашқадарё областида РАПО раисларининг 81 проценти, Қорақалпоғистон АССР, Навоий, Фарғона областларида колхоз раисларининг 62 процентдан 69 процентгача бўлган қисми алмаштирилди. Лекин ишда ўзгариш рўй бермагандан сўнг бундан нима фойда!

Партиясизлар жумласидан тажрибали мутахассисларни раҳбарлик лавозимларига кўтаришга эътиборсизлик билан қаралмоқда. Совхозлар, колхозлар, хўжаликлараро корхоналар раҳбарлари орасида партиясизлар бор-йўғи 8 кишини ташкил этади.

Хўжаликларнинг мутахассислари, ўрта бўғин раҳбарлар, механизатор кадрлар билан ишлаш ҳам яхши йўлга қўйилмаган. Уларни алмаштириш ва қўнимсизлик даражаси юксаклигича қолмоқда. Деҳқончиликда ҳар икки бригада бошлиғидан бири махсус маълумотга эга эмас. Фарғона, Хоразм областларида эса ҳар тўрт бригаданинг фақат биттасини мутахассис бошқармоқда.

Республикадаги партия, совет ташкилотларининг, Агросаноат давлат комитетининг биринчи галдаги вазифаси қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши барча бўғинлари кадрларини ишнинг кўзини билиб танлаш, тарбиялаш, жой-жойига қўйишдан иборат. Бунда ўз ишининг билимдонларига, касбга садоқатли мутахассисларга алоҳида эътибор берилмоғи зарур. Механизаторларни, оммавий ҳунар эгаларини тайёрлаш эътиборда туриши керак. Агросаноат комплекси ходимларини ўқитиш, малакасини ошириш, иқтисодий фикрлаш доирасини кенгайтириш, ғоявий-сиёсий, илмий-техникавий жиҳатдан чиниқтириш жамики ишларимизнинг муваффақиятини таъминлайди.

БИРИНЧИ ЎРИНДА ИНСОН ОМИЛИ ТУРАДИ

Ўртоқлар! Белгиланган планлар ижроси аниқ мақсадда олиб бориладиган сиёсий-тарбиявий ишларга, уларнинг қишлоқдаги социал муаммолар ижроси билан қўшиб олиб борилишига боғлиқ. Турғунлик давридан бизга оғир мерос қолди. Қишлоқларимизнинг ҳолати, одамларнинг турмуш маданияти, очиғини айтсак, аянчли. Жамоат уй-жой фонди бор-йўғи 17 процентни ташкил этади. Шахсий уйларнинг асосий қисми эса хом ғиштдан, пахсадан, гуваладан қурилган бўлиб, уларда яшаш учун ҳатто оддий қулайликлар йўқ.

Қишлоқда мактабгача ёшдаги болалар муассасалари, касалхоналар, мактаблар етишмайди. Клублар, умумий овқатланиш ва маиший хизмат корхоналари иши талабга жавоб бермайди. Уй-жой, социал-маданий объектлар қурилиши суст бормоқда. Аҳоли яшайдиган пунктларнинг ярмидан кўпроғида водопровод йўқ. Канализация ҳақида ҳатто сўз юритмаса ҳам бўлади. Қишлоқларнинг 77 проценти газлаштирилмаган.

Бундан буён ана шундай шароитда ишлашга, яшашга йўл қўёлмаймиз. Аҳвол оғир, уни бирданига ўнглаш мумкин эмас, лекин тузатиш чораларини кун сайин излашга, рўёбга чиқаришга мажбурмиз. Меҳнаткаш инсон қулай шароитларда, ҳеч нарсага зориқмай кун кечириши лозим. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукумати бунинг учун қўлларидан келадиган ҳамма чораларни кўрадилар. Аввало уй-жой муаммосини ҳал этиш мақсадида жиддий тадбирлар амалга оширилади.

Идеология ишлари одамлар ҳақида ғамхўрлик кўрсатиш, қишлоқда совет турмуш тарзини қарор топтириш, эскилик сарқитларига, диний ақидаларга қарши аёвсиз кураш олиб бориш билан чамбарчас боғланиши керак. Чорвадорлар учун дам олиш хоналари ташкил этилмаган, далачилик бригадаларида намунали шийпонлар етишмаётган экан, буни тўғридан-тўғри сиёсий калтабинлик, тараққиёт йўлидаги жиддий тўсиқ деб баҳолаш зарур.

Жамики тарғибот ишларини, кўргазмали агитацияни батамом қайта қуриш лозим. Социалистик мусобақага янги мазмун баҳс этиш, унинг оммавийлигини, жанговарлигини, ошкоралигини, таққослама моҳиятини тубдан ошириш, моддий-маънавий рағбатлантиришнинг қудратли кучини ҳормай-толмай тарғиб қилиш талаб этилади.

Оммавий ахборот воситалари прогрессив технологияларни, меҳнатни уюштиришнинг янги шакллари моҳиятини чуқур тушунтиришлари керак. Ўз навбатида ялқовларни, ахлоқсизларни, жамият қиёфасини янгилашга шубҳа билан қаровчиларни ва бошқа номуносиб ҳолатларни фош этиш лозим.

Маданият ва санъат арбоблари олдида масъулиятли вазифалар турибди. Ёзувчилар, рассомлар, театр ва кино усталари, барча ижодий зиёлилар ўз асарларида қайта қуриш учун курашнинг боришини, замондошимиз образини ранг-баранг бўёқларда тасвирлашлари зарур. Асосий эътиборни миллатлараро муносабатларни ривожлантиришга, интернационал тарбияни сўзда эмас, амалда кучайтиришга, рус тилини фарзандларимизга ёшлигиданоқ ўргатишга қаратиш бугунги куннинг кечиктириб бўлмайдиган вазифасидир. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг 9 март куни ўтказилган мажлисида бу масалалар атрофлича муҳокама этилди, аниқ йўл-йўриқлар кўрсатилди. Энди эса амалий ишчанлик билан ҳаракат қилиш, ғоявий-тарбиявий тадбирларни изчил амалга ошириш пайти келди.

Республика қишлоқларида коммунистларнинг учдан икки қисми яшамоқда ва меҳнат қилмоқда. Ана шу ғоят катта куч оммани кенг қўламдаги ижодкорлик вазифаларини бажаришга сафарбар этмоғи, коммунистлар, партия комитетлари, бошланғич ташкилотлар авангардлик намунасини намойиш қилишлари, ватанпарварлик ҳаракатларини қўллаб-қувватлашлари, камчиликларга нисбатан муросасиз бўлишлари лозим.

Колхоз ва совхозларда қарийб 1.500 бошланғич ташкилотининг секретари бошқа юмушлардан озод ҳолда партиявий иш билан мустақил шуғулланмоқда. Улар орасида халқ қалбига йўл топа оладиган, одамлар онгига таъсир кўрсата биладиган ажойиб ташкилотчилар оз эмас. Бироқ кўпгина секретарлар қайта қуриш жараёнига дадил киришмаётирлар, хўжалик раҳбарлари соясида туришни, уларнинг гапидан чиқмасликни афзал деб билмоқдалар. Бундай бўлиши мумкин эмас. Партия ташкилоти, унинг секретари сиёсий раҳбар, омманинг йўлбошчиси, партиямиз қарорларининг толмас ижрочисидир.

Ўртоқлар! Ўлкамизда ўн иккинчи беш йилликнинг учинчи йили баҳори кенг қулоч ёймоқда. Деҳқон даласида, соҳибкор боғ ва токзорида, чўпон поёнсиз яйловида астойдил ишга киришди. Чорва қишлови муваффақиятли ўтмоқда. Бизнинг бугунги ҳаракатимиз, ташаббускорлигимиз, ишнинг кўзини билиб меҳнат қилишимиз йилнинг якунини, пировард натижани белгилайди. Очиғини айтиш керак: ҳамма жойда ҳам оммавий сафарбарлик, янгича ишлаш кайфияти сезилмаяпти. Текширишлардан маълум бўлишича, техника воситаларининг бир қисми тўла ремонтдан чиқарилмаган, тайёрланганларида ҳам нуқсонлар кўп. Уруғлик чигитни ташиб олиш, экишга ҳозирлаш суст бормоқда. Кўчат ўтқазиш икки ойлигида барча министрликлар, идоралар, хўжаликлар фаол қатнашмаётирлар. Бошқа соҳаларда ҳам камчиликлар оз эмас. Шундай экан, экиш мавсумига тайёргарликнинг аҳволини яна бир марта чуқур текшириш, чала ишларни тезроқ бажариш, мўл ҳосилга пухта замин яратиш чораларини кўриш керак. Деҳқоннинг, хўжалик раҳбарининг, бригада ва звено бошлиғининг, оилавий пудратчининг бундан зарур вазифаси йўқ.

Шундай қилиб, ўртоқлар, биз ғоят мураккаб ва масъулиятли имтиҳон арафасида турибмиз. Ишимизга бериладиган баҳо, Ўзбекистонимизнинг обрў-эътибори, шон-шуҳрати кўп жиҳатдан агросаноат комплексидаги аҳволни қай даражада тузатишимизга боғлиқ. Шу йилнинг ўзидаёқ бу соҳада дадил қадам ташланиши керак. Ўйлаб ўтиришга вақт йўқ, фурсат ғанимат, ундан унумли фойдаланиш, ҳар дақиқанинг, ҳар соатнинг, ҳар куннинг қадрига етиш зарур.

Келинг, азиз биродарлар, метиндек мустаҳкам сафда туриб, бир ёқадан бош чиқариб, қўлни қўлга бериб, ҳамкорлик, ҳамжиҳатлик билан ишлайлик. Бутун куч-ғайратни, билим ва маҳоратни беш йилликнинг учинчи йили топшириқларини бажаришга, Бутуниттифоқ XIX партия конференциясини ёруғ юз билан, муносиб кутиб олишга сафарбар этайлик. Ана шу йўлда сизларга, сизлар орқали қишлоқларимизнинг барча меҳнаткашларига, агросаноат комплексининг ҳамма ходимларига бардам саломатлик, аъло кайфият, шавкатли ишларда улкан зафарлар, бахт-саодат тилашга ижозат бергайсизлар!

СУРАТДА: қурултой қатнашчилари — (чапдан) Сурхондарё областидаги «Ҳазорбоғ» совхози партия комитети секретари Р. Сафаров, Қашқадарё областидаги «Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартияси 50 йиллиги» совхози директори Д. Чўқмиров ҳамда «Ҳазорбоғ» совхози сутчилик бригадаси бошлиғи М. Қурбонова.

(ЎзТАГ фотохроникаси).

Ғани Орифхонович МАВЛОНОВ

Таниқли олим, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги, 1941 йилдан КПСС аъзоси, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси сейсмология институти лабораториясининг мудири Ғани Орифхонович Мавлонов 1988 йил 12 март куни 78 ёшида вафот этди.

Ғ. О. Мавлонов 1910 йилнинг 15 январида Тошкент шаҳрида туғилган. Меҳнат фаолиятини 1929 йилда «Янги қизил ҳаёт» номли колхоз правлениесининг секретарлигидан бошлади. 1935 йилда Ўрта Осиё индустриал институтини тамомлагандан кейин инженер-гидрогеолог бўлиб ишлади, Москва геология-қидирув институтининг аспиранти бўлди, сўнгра Тошкент политехника институтининг доценти ва декани бўлиб ишлади.

Ғ. О. Мавлонов 1941 йилда кўнгилли бўлиб фронтга жўнайди, 1946 йилда Совет Армияси сафларидан бўшатилгандан кейин эса геология институтининг катта илмий ходими, бўлим мудири ва директори, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси геология фанлари бўлимининг академик-секретари, сейсмология институтининг директори бўлиб ишлади.

Ғ. О. Мавлоновнинг асосий илмий асарлари гидрогеология, инженерлик геологияси ва сейсмология проблемаларини ўрганишга бағишланган. У 300 дан кўпроқ илмий асарларнинг, шу жумладан 20 та монографиянинг автори бўлиб, 75 нафар фан доктори ва кандидати унинг раҳбарлигида тайёрланган. У ер ости сувлари химиявий таркибининг ўзгаришлари асосида зилзилаларни прогноз қилиш соҳасидаги илмий кашфиётнинг авторларидан биридир. Ғ. О. Мавлонов 1956 йилда Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, 1960 йилда эса ҳақиқий аъзоси этиб сайланганди.

У Октябрь революцияси, икки марта Меҳнат Қизил Байроқ орденлари, «Ҳурмат Белгиси» ордени, шунингдек I ва II даража Ватан уруши, Қизил Юлдуз орденлари ҳамда медаллар билан мукофотланганди. Унга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби» фахрий унвони берилган эди. Беруний номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофотининг лауреати бўлганди.

Олим, фан ташкилотчиси ва чин инсон Ғани Орифхонович Мавлоновнинг порлоқ хотираси қалбимизда ҳамиша сақланиб қолади.

Р. Н. Нишонов, Т. А. Алимов, В. П. Анишчев, В. А. Антонов, В. А. Головин, П. В. Догонкин, А. С. Икромов, Ғ. Ҳ. Қодиров, В. Н. Лобко, В. И. Огарок, Н. И. Попов, Қ. Салиқов, М. Ҳ. Холмуҳамедов, Ҳ. Алимова, И. Ҳ. Жўрабеков, Б. Ф. Сатин, В. А. Хайдуров, В. В. Судаpенков, П. Қ. Ҳабибуллаев, Н. Т. Тухлиев, О. В. Лебедев, Э. Ю. Юсупов, З. С. Салимов, Т. Рашидов, Х. Н. Боймуҳамедов, О. М. Борисов.

Журналларни варақлаганда

«ЖИВОТНОВОД» («ЧОРВАДОР»)

СССР Агросаноат давлат комитети ва агросаноат комплекси ходимлари касаба союзи марказий комитетининг ижтимоий-сиёсий, илмий-оммабоп, ойлик безакли журнали мамлакатдаги энг кенжа нашрлардан бири. Унинг чиқа бошлаганига эндигина етти ойдан ошди. Шундай бўлса-да, ўз ўқувчиларининг эътиборини қозонди. Ҳозирги пайтда журнал 94,5 минг нусха босилаётганлиги ҳам шундан далолат. Энг асосийси — унинг омма билан алоқаси кундан-кунга мустаҳкамланиб бормоқда. Журналнинг янги сонида ўқувчилардан келган хатларга, уларни шарҳлашга кенг ўрин берилган.

«Мен чўчқачилик соҳасида 23 йилдан бери бригадир бўлиб ишлайман. Шу даврда чорвачиликда кўп ижобий ўзгаришлар содир бўлди. Лекин мўл ва арзон маҳсулотларга эҳтиёж ҳали тўла қондирилаётгани йўқ. Журнал саҳифаларида ана шу масалалар хусусида фикр юритилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди. Шунингдек, ўт, лавлагини майдалайдиган механизмларнинг чизмалари, схемалари босилиб чиқарилса, уларни тайёрлаб шахсий ёрдамчи хўжаликда қўллаш мумкин». Ленинград областилик А. Сарнинг журналда эълон қилинган мактубида юқоридаги мулоҳазалар билдирилган.

Днепропетровсклик эр-хотин Кириченколар эса ўз хатларида хўжаликлар, кооперативлар тажрибасини кенг, атрофлича ёритишни, уни оммалаштиришни таклиф қилишган. Журнал редакцияси шу ишларни ўз оталиғига олиши яхши натижа бериши алоҳида таъкидланган.

Горький областида яшовчи Л. Полягин қорамолни бўрдоқига боқиш, касалланган жониворларни халқ усулида даволаш билан қизиқиб, редакцияга хат йўллаган. Калугалик Н. Блинов эса қуёнчилик, нутриячиликни ривожлантириш, уларнинг терисини ишлаш ва бошқа масалалар юзасидан маслаҳатлар беришни сўраган.

Журнал ўз ўқувчиларининг таклиф-мулоҳазаларини ҳисобга олган ҳолда омилкор чорвадорларга сўз берган. Жумладан, моҳир сигирсоғарлардан А. Шталева ва Н. Троицкая тажрибаларини ҳамкасблари билан ўртоқлашишган. Профессор В. Иванов эса сутчиликни ривожлантириш, бу тармоқ самарадорлигини ошириш ҳақида батафсил фикр юритган.

Журналнинг «Қишлоқ календари», «Оила даврасида мутолаа», «Бизнинг уй» бўлимларида ҳам ранг-баранг, қизиқарли мақолалар эълон қилинган.

«ЧЕЛОВЕК И ПРИРОДА» («ТАБИАТ ВА ИНСОН»)

Журналнинг янги сони СССР Олий ва ўрта махсус таълим министри Г. А. Ягодин ҳамда мухбир ўртасидаги мусоҳаба билан очилади. У бугунги куннинг энг долзарб мавзуси — атроф муҳитини муҳофазалаш, табиат бойликларидан оқилона фойдаланиш масалаларига бағишланган. Суҳбат жараёнида экологик хавф-хатарни бартараф этиш учун зудлик билан ҳал қилиниши зарур бўлган муаммолар тилга олинган.

Литва ССР Фанлар академияси академиги А. Бурачас ва Экономика институти илмий ходими К. Яскевилячуснинг мақоласида ҳам шу мавзунинг бошқа жиҳатлари ёритилган. Муаллифлар халқ хўжалигини бошқаришда шундай механизмни вужудга келтириш керакки, токи у ҳар бир корхонани ресурслардан тежаб-тергаб фойдаланишга мажбур этсин, шундан иқтисодий манфаатдор бўлсин, деган фикрни илгари сурганлар.

Медицина фанлари кандидати Г. Шаталованинг илгари эълон қилинган мақоласига журналхонлар ўз муносабатларини билдирганлар. Улар шу мавзуни атрофлича ёритишни, бошқа жиҳатларини ҳам қамраб олишни таклиф этишган. Буларнинг ҳаммаси мақола ўқувчиларни бефарқ қолдирмаганлигини тасдиқлайди.

О. КИЧИГИН.

ХОНАДОНЛАРГА ГАЗ КЕЛДИ

Хатирчи районидаги «Олтинсой» ва Акмал Икромов номли совхозларнинг пахтакорлари ҳамда чорвадорлари зангори ёнилғидан фойдалана бошладилар. Мазкур хўжаликлардаги хонадонларни газлаштириш ниҳоясига етди.

Навоий областида сўнгги беш йил ичида газ тармоқларининг узунлиги икки баробар кўпайди. Бунга қатор район марказларига газ магистраллари ётқизиш юзасидан саноат базаси вужудга келтирилганлиги туфайли муваффақ бўлинди. Қишлоқларни газлаштириш айниқса жадал суръатлар билан олиб борилмоқда. Бу йил областнинг яна етти хўжалиги арзон, экологик жиҳатдан тоза ёнилғидан фойдаланиш имконига эга бўлади.

(ЎзТАГ).

Ажойиб кишилар ҳаётидан

УСТОЗИМ — АНТОН СЕМЁНОВИЧ

Атоқли педагог А. С. Макаренко ўз очеркларидан бирида шундай ёзган эди: «СССРнинг барча гражданлари каби мен ҳам совет авиацияси билан, революциям яратган бу қаҳрамонона мўъжиза билан фахрланаман. Лекин мен бу ифтихор ҳиссини туйишга шахсан ҳуқуқим борлигини алоҳида таъкидламоқчиман. Бугунги кунда учувчилик шавкатли йўлини танлаган ўнлаб тарбияланувчиларим қўлини қисишни истардим. Лекин бунинг иложи йўқ — улар бутун Иттифоқимиз бўйлаб учиб кетишган, маълумки, мазкур касб эгалари учун масофа ҳеч қандай тўсиқ бўла олмайди.

Улардан ҳар бирининг қиёфасини, характерини, феъл-атворини ва қисматини хотирамда жонлантираман, безориликдан ҳаво кемаси штурвалигача, кўчада оч-яланғоч юрган дайди боланинг ажойиб совет граждани даражасигача босиб ўтган машаққатли, айни пайтда дадил ва қувноқ йўлини кўз олдимга келтираман».

Шундай учувчилардан бири Макаренко тарбиялаган, Сергей Алексеевич Зелендиев аввал граждан авиациясида, кейин ҳарбий ҳаво кучлари сафида хизмат қилди. Улуғ Ватан уруши даврида Сергей Зелендиев бир қатор мураккаб парвозларни, душман ичкарисига шижоатли рейдларни амалга оширди, икки марта Қизил Байроқ ордени билан мукофотланди.

Мана, бир неча йилдирки, Зелендиев Тошкентдаги микрорайонлардан бирида яшаб, кексалик гаштини сураяпти. Яқинда у ўзининг 80 йиллик юбилейини нишонлади.

Қуйида штатсиз мухбиримиз В. Окуневнинг Макаренко шогирди билан қилган суҳбатини газетхонлар эътиборига ҳавола этамиз.

— Сергей Алексеевич, буюк устоз қўлида тарбия топганлардан Улуғ Ватан уруши йилларида сиздан бошқа яна кимлар жасорат кўрсатган?

— Максим Горький номидаги колонна ва Дзержинский номидаги коммунада тарбияланганлар барча совет халқи қатори фашист босқинчиларига қарши қаҳрамонларча жанг қилдилар. Макаренко уларга сингдирган янги кишига хос фазилатлар Совет Армияси жангчилари ва офицерлари бўлиб етишишларига ёрдам берди. Орамизда қўрқоқ ва иродасиз кишилар йўқ, бўлиши ҳам мумкин эмас эди. Чунки Макаренко шогирдлари болалик ва ўсмирлик йилларида бутун умрга етгулик чинакам ғоявий чиниққан кишилардир.

Уларнинг кўпчилиги ҳукуматнинг юксак мукофотлари билан тақдирланишган. Совет разведкачиларидан жуда кўп масъулиятли топшириқларни бажарган Семён Калабалин, қанчадан-қанча душман техникасини яксон қилган танкчи Григорий Супрун, гвардиячи учувчи Петр Мазуренко... Гитлерчиларга қарши муваффақиятли курашган Павлуша Архангельский, партизанлар сафида жанг қилиб қурбон бўлган Денис Гаргуль... Уларни санаш қийин, хотиралари халқимиз қалбида абадий яшайди.

Макаренконинг кўпгина шогирдлари устоз изидан кетишган. Уларнинг айримлари олий ўқув юртларида дарс бердилар, бошқалари ўз иқтидорларини болаларни тарбиялаш ишига бағишладилар. «Педагогик поэма» асаридан бизга яхши таниш бўлган Семён Карабанов умрининг охиригача мамлакатимиздаги тарбия муассасаларидан бирида хизмат қилди. Унинг вафотидан кейин эса бу ишни рафиқаси Галина Константиновна давом эттирди.

— Маълумки, «Педагогик поэма» муаллифининг ҳаётида буюк пролетар ёзувчиси Алексей Максимович Горький билан дўстлиги катта аҳамият касб этган. Улуғ ёзувчининг оддийгина рамкадаги сурати доим Макаренконинг иш столи устида турган. Сиз, Сергей Алексеевич, Горькийнинг Қурятка колониясига келиши билан боғлиқ воқеаларнинг бевосита шоҳиди бўлгансиз. Шу учрашув ҳақида гапириб берсангиз.

— Бу воқеага деярли 60 йил бўлса ҳам у кечагидек ёдимда. Биз, колониячилар Горькийни яхши билардик, ўз ҳаётимиз, қилаётган ишларимиз ҳақида унга хат ёзиб турардик. Шунинг учун 1928 йил ёзида Алексей Максимович колониямизга келганида: «Бу ердаги ҳамма нарса Антон Семёнович ва унинг шогирдлари йўллаган мактублардан менга яхши таниш», — деган эди. У хат ёзган болаларнинг исм-фамилиясини ёдда сақлаб қолган, хўжалик қандай бошқарилишини ва ҳатто қурилишлар қаерга жойлашганини ҳам билар экан.

Колонияда М. Горький ҳамма нарсага қизиқди, сут фермамизни, боғимизни, гулзоримизни, отхона ва чўчқахонамизни бориб кўрди.

Шахсан ўзим Алексей Максимович билан икки марта учрашганман. Биринчи марта у колониямизга келганда буюк адиб шарафига тайёрланган тантанали маршда духовой оркестр музикачиси эдим. Иккинчи сафар эса электр станциясида машинист бўлиб ишлаётганимда кўрганман.

Эсимда, болалар Горькийга ҳар хил саволлар беришар, у эса отадек меҳрибонлик билан жавоб қайтарарди. Ўшанда колониячилар Алексей Максимовичга атаб «Тубанликда» пьесасини саҳнага қўйишган, спектакль унга жуда маъқул бўлган эди.

Алексей Максимович колониянинг механика-ёғочсозлик устахонаси махсус буюртма бўйича тайёрлаган бир вагон маҳсулотни Донбасс заводларидан бирининг вакилига топшириш маросимида ҳам қатнашган эди.

Завод вакили маҳсулотни қабул қилиб олар экан, Горькийга қараб унинг номидаги колония тарбияланувчилари шартнома юзасидан ўз мажбуриятларини намунали бажаришаётганини айтганда нақадар хурсанд бўлган эди.

Кейинчалик М. Горький бу ерда ўтказган уч кун ичида кўрганларини «Советлар Иттифоқи бўйлаб» очеркида тасвирлаган эди. Унда, жумладан, шундай дейилади: «А. С. Макаренко Харьков яқинидаги колониянинг ташкилотчиси... У чиндан ҳам иқтидорли педагог. Колониячилар уни ҳақиқатда яхши кўрадилар ва унинг тўғрисида гўё ўзлари кашф этган кишидек ифтихор билан гапирадилар. Ташқи кўринишдан шафқатсиздай, камгап, қирра бурун, кўзлари ақлли ва ўткир бўлган қирқ ёшлар чамасидаги бу киши ҳарбийларга ва «забардаст» қишлоқ ўқитувчисига ўхшаб кетади. Шамоллаган одамдай хириллаб гапиради, секин ҳаракат қилади, лекин ҳаммасига улгуради, барчани, ҳар бир колониячини яхши билади, гўё унинг характеридан дарҳол фотосурат олгандай тўрт оғиз сўз билан таърифлаб беради. Афтидан, унда гўдакни сездирмай эркалаш, улардан ҳар бирига илиқ гап айтиш, жилмайиш, сочи қирқилган бошини силаб қўйиш эҳтиёжи тараққий этган бўлса керак.

Командирлар йиғилишларида колониядаги ишнинг бориши, овқатланиш масалалари муҳокама қилинаётганда отрядлар ишидаги камчиликлар, нуқсонлар, хатоларни айтиб, бир-бирларини қўл билан кўрсатаётганларида — Антон Макаренко бир четда ўтиради, суҳбатга икки-уч оғиз гап билан камдан-кам аралашиб қўяди. Деярли бу гаплар ҳар доим таъна бўлса ҳам, лекин катта ёшдаги ўртоқдай самимий сўзлайди. Уни диққат билан тинглашади, отряднинг 24 аъзоси ҳаммадан кўра доно, тажрибали деб тан олган йигирма бешинчи ўртоқ сингари керакли нарсани тортинмай сўрайверишади.

...А. С. Макаренко болалар дилини яхши билади».

— Сергей Алексеевич, ҳозирги кунда Антон Семёнович коммунистик тарбиянинг чинакам рицари бўлганига ҳеч ким шубҳа қилмайди. Лекин ўша вақтда унинг душманлари ҳам оз эмасди.

— Антон Семёнович «Педагогик поэма» асарида: «Менинг асосий принципим ҳамиша инсонга иложи борича кўпроқ талаб қўйиш, шу билан бир қаторда уни иложи борича кўпроқ ҳурмат қилишдир», — деб ёзган эди.

Макаренконинг мухолифлари (улар озчилик эмасди) фақатгина талабларини кўришар, у «шахс эркинлигини поймол қилаяпти», — деб жар солишарди. Макаренконинг педагогикадан бехабар амалдорлар ва бюрократларга қарши кураши узоқ вақт машаққат билан ўтди. Улар Антон Семёновичга ишлаш учун халақит беришар ва бу мухолифларга қарши курашиш безори болаларни тарбиялашдан кўра қийинроқ эди.

Ҳатто «Педагогик поэма» аввалига Москва нашриётлари томонидан босишга қабул қилинмади. Баъзи кишилар уни бизга ёт асар деб ҳисоблашди. Алексей Максимович қаттиқ талаб қилгандан кейингина поэманинг биринчи қисми 1933 йилда чоп этилди. Горький «Педагогик поэма»га жуда катта ғоявий аҳамиятга молик ажойиб асар, деб баҳо берган эди.

Кимдир Антон Семёновични педагогикадан четлашди, мавқеини бериб қўйди, деб айблади. Макаренко бунга қисқа жавоб қайтарди: «Мен педагогликдан воз кечганим йўқ, фақат қуролимни ўзгартирдим, холос».

«Педагогик поэма»ни ёзиб бўлгандан сўнг Макаренконинг адабий фаолияти янада кенгайди. У «Тарбия жараёнини ташкил этиш методикаси» асарини, «Ота-оналар китоби»ни, «Номус» ва «Минорадаги байроқлар» қиссаларини ёзди. Айниқса унинг «Ота-оналар китоби»да ёшларга қизғин меҳр-муҳаббат, уларнинг куч-ғайратига ишонч, муносиб ёш гражданларни тарбиялашда ота-оналарнинг масъулияти масалалари ёрқин ифодаланган.

Ҳа, бизда ёшлар тарбияси давлат аҳамиятига молик иш бўлиб, у бутун халқимиз ҳаёти, ҳозирги куни ва келажаги билан чамбарчас боғлиқ.

«Мен ғалабани кўрган жойимда жангчиларни қувонтириш ва ғанимларни ташвишга солиш учун тантана байроғини биринчи бўлиб кўтаришим керак, ўпирилишни кўрган жойимда халқимнинг мардлиги бу ўпирилишни иложи борича тезроқ бартараф этиши учун биринчи бўлиб бонг уришим керак».

Антон Семёнович Макаренконинг бу сўзлари бугунги кун тарбиячилари учун тантанали қасамёддай янграйверсин.

Ўзимиз-ўзимизга табиб

БАҲОР ВА САЛОМАТЛИК

Навқиронлик, мустаҳкам бардамлик, куч-қувват соҳиби бўлиш ва эрта қаримаслик ҳар бир одамнинг эзгу орзуси. Бироқ у истайдими-йўқми, кунлик ақлий ва жисмоний меҳнатдан сўнг ўзини ҳорғин сезади, фикрлаш ҳамда тафаккур қилиш қобилияти сусаяди. Улуғ олим Абу Али ибн Сино айни шу ҳолатни физиологик жараёнларнинг бузилиши деб ҳаққоний таърифлаган. Ҳақиқатан инсон узоқ муддат мобайнида ақлий ёки жисмоний иш билан шуғулланганда биринчи навбатда бош мия фаолияти издан чиқади. Айрим кишилар дармонсизлик асосан жисмоний меҳнатдан кейин безовта қилади дейишса, бошқалар буни ақлий меҳнатга менгзайдилар. Аслида иккаласининг ўртасида айтарли тавофут йўқ.

Баъзан шунақаси ҳам бўлади: аксарият одамлар баҳор фаслида ҳорғинликдан, силланинг қуришидан зорланадилар. Халқ орасида бу ҳолат кўпинча «илик узилди», «куч-қувват дов-дарахтларга ўтди» деб юритилади. Бунинг боиси шуки, қиш ва кўкламнинг алмашиш даврида об-ҳаво кескин ўзгаради. Натижада киши организмига қаттиқ таъсир этади. Қатор касалликлар, жумладан бод, жигар, буйрак, асаб, юрак-қон томирлари хасталикларининг шу пайтда қайталанишини ибн Сино X асрдаёқ аниқлаган эди.

Ҳозирги замон медицинаси буни, яъни метеорологик омилларнинг баъзи кишиларга кучли таъсир кўрсатишини тўла исботлади. Сабаби шуки, ҳаво босими, намгарчилик ва ҳароратнинг ўзгариб туришига уларнинг организми яхши мослашмаган. Текширишлар шуни кўрсатдики, қон босими, юрак сиқилиши, мияга қон қуйилиши (инсульт), юрак мушакларининг жонсизланиши (миокард инфаркти), ревматизм ҳамда нафас қисишининг кескинлашуви айни баҳорда кўпроқ содир бўлади. Айниқса ташқи муҳитдаги ўзгаришлар, яъни ер магнит майдони, электр кучи, қуёш активлиги ва ҳаво босими таъсири туфайли инсон организмидаги ҳужайралар қаттиқ безовталанади. Хусусан қуёш активлиги ошганда турли сигналларни қабул қилиш қобилияти сусайиб, меъда ширасининг хлорид кислота ишлаб чиқариш тартиби бузилади.

Инсон танаси ниҳоятда мураккаб тузилган. Унинг меҳнат фаолияти, яшаш тарзи хусусида ҳам шундай дейиш мумкин. Ишчи аъзолар: бош мия, юрак, ўпка, жигар, буйрак ва ошқозон-ичак системаси ҳамиша ҳаракатда. Бу одамнинг ўзига сезилмайди. Лекин организмда бирор модда етишмай қолса, киши дармони қуриётганидан албатта шикоят қилади. Бу ҳол айниқса баҳорда кўпроқ юз беради. Негаки, ана шу фаслда витаминга бой мева ва сабзавот маҳсулотлари эҳтиёжга нисбатан камроқ истеъмол этилади. Ваҳоланки, витаминлар олий асаб системаси, юрак, қон-томир фаолияти ва ошқозон ичакларининг маромида ишлашини таъминлайди. Айни пайтда у қон томирларининг деворларини мустаҳкамлайди, юрак мушаклари, бош мия фаолиятини активлаштиради. Устига устак ёғ, қанд, оқсил ва бошқа кимёвий моддаларнинг алмашинувида воситачилик вазифасини ўтайди.

Организм фаолиятида, хусусан тинка қуришининг олдини олишда минерал моддалар ва микроэлементлар, жумладан калий, магний, кальций, фосфор, мис, марганец, кобальт, олтин, фтор, темир муҳим аҳамиятга эга. Булар айниқса сабзи, карам, картошка, пиёз, ўрик, узум, олхўри, олма таркибида кўп миқдорда учрайди. Шунинг учун ҳозир ана шу неъматларни имкони борича кўпроқ танаввул қилиш керак. Бошқача айтганда, овқатланиш тартибига қатъий риоя этган ҳолда унинг тўйимлилигига катта эътибор бериш зарур. Таомлар, яхшиси, тухум, жигар, сариёғ, сут, икра, гўшт, сабзи, шолғом, қизил лавлаги, помидор қоқи, ошқовоқ, исмалоқ ва ялпиздан тайёрлангани маъқул. Ялпиз, исмалоқ, помидор қоқи, кўк пиёзда С витамини беҳисоб. Бу кўкатлар организмда тез ҳазм бўлади, қон томирларининг деворларини шикастланишдан сақлайди.

Баҳор фаслида организмда юз берадиган ҳорғинлик, силла қуришидан бирданига халос бўлиш қийин. Бунинг учун яёв юриш, очиқ ҳавода сайр этиш, жисмоний меҳнат билан шуғулланиш, рўзғор юмушларини бажаришни канда қилмаслик керак. Айниқса физкультура ва спорт организмдаги жамики жараёнларга яхши таъсир этади, хотирани кучайтиради, мушаклар ҳамда асаб системасини чиниқтиради. Бинобарин дармонсизликка табиий малҳам бўлади. Демак, ҳамиша тетик ва бардам, касалликлардан холи юриш, яъни узоқ умр кўриш ўзимизга кўп жиҳатдан боғлиқ.

О. АЗИЗХЎЖАЕВ,
медицина фанлари доктори.

Наботот олами

ЁВВОЙИ БОДОМ

Бодом гуллади. Демак, Ўрта Осиёга, чунончи серқуёш Ўзбекистонга баҳор келди. Бу дарахт қадим замонлардан бери наботот оламида алоҳида ўрин тутади. Унинг данаклари бундан 8 минг йил муқаддам топилгани шундан далолат. Ўрта Осиё ва Шимолий Эроннинг тоғлиқ районлари фойдали бу неъматнинг асосий ўсиш ерлари ҳисобланади. Эрамиздан уч-тўрт минг йил илгари бу регионлардан бодомнинг Юнонистонга олиб кетилганлигини Фессалда ўтказилган археологик қазилмалар яққол тасдиқлади. Унинг меваси эрамиздан 1000 йил муқаддам Хитойда ҳам маълум бўлган.

Қадимги афиналиклар уни мевали экин ҳисоблаганлар ва сабзавот қатори полизларга экканлар. Эрамиздан аввалги II асрда бодом кўчати Юнонистондан Римга олиб борилди. У кейинчалик Апеннин ярим оролида оқсуяк римликларнинг боғларида ўстирилган.

Бодом меваларини Рим ва Юнонистонда дастурхонни безатишда ширинлик сифатида ишлатганлар. Ўша вақтларда Ўрта денгиз — Пиреней ярим ороли ва Шимолий Африкада ҳам кенг тарқала бошлайди. Эрамизнинг VI асрига келиб юнонлар уни Таврия ерларига ҳам олиб келиб ўстиришга ҳаракат қилганлар.

Мевали бу дарахт Закавказье ва Ўрта Осиёда кенг тарқалган. Ўзбекистоннинг кўп жойларида, хусусан Фарғона водийсида кўплаб ўстирилади. Тожикистоннинг Конибодом шаҳри қадимда «Кенд-и-бодом» номидан келиб чиққани тарихдан маълум.

Бодом мағзидан озиқ-овқат саноатида, масалан, кондитер маҳсулотларини тайёрлашда, мойидан эса атторлик ва доривор моддалар, совун ишлаб чиқаришда фойдаланилади. Уни ёввойи ҳолда Тянь-Шань, Копетдоғ тизмалари, Эрон ва Кичик Осиё, Болқон ярим оролида учратиш мумкин, 40 дан ошиқ тури мавжуд. Шундан 17 таси мамлакатимизда, 11 таси эса Ўрта Осиёда ўсади.

Шифобахш, минг дардга даво бу неъматдан минг йиллардан бери фойдаланиш, ҳосилини йиғиб олиш, ёғочини эса ўтин ўрнида ишлатиш оқибатида кейинчалик камайиб кетган. Шу боис унинг икки тури СССРнинг «Қизил китоби»га ёзилган.

Кам учрайдиган Вавилов бодомидан селекция ишларида қўлланиш мумкин. У фақат Туркманистоннинг Маркоп тоғларида ўсади. Кейинги изланишлар бу тур ҳам йўқолиб кетганини кўрсатди.

Сўзан бодоми ҳам кам учрайди. Ундан селекция ва генетикада янги навларни яратишда фойдаланилади.

Бодомнинг ёввойи турларини сақлаш учун барча имкониятларни ишга солишимиз керак.

М. ИСМОНОВА.

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ. Сирожиддин Нуриддинов Калинин районидаги В. Маяковский номли ўрта мактабда 47 йилдан бери ишлаб келаяпти. Коллектив ўртасида катта обрў-эътибор қозонган тажрибали педагог ҳамиша шогирдлари эъзозида.

СУРАТДА: С. Нуриддинов бошланғич синф ўқувчилари даврасида.

Б. ҒАФУРОВ фотоси.

Қишлоғимиз жамоли

КЎРКАМ МАҲАЛЛА

Улуғ Октябрнинг 70 йиллиги арафасида Қўрғонтепа районидаги Куйбишев номли совхознинг «Пахтачи» маҳалласида мақтаса арзигудек оталар чойхонаси очилди. Унга «Октябрнинг 70 йиллиги» номи берилди. Шаҳардан, райондан, областдан, қўйингки яқин-йироқдан меҳмонлар ташриф буюришди. Кўриб ҳамманинг ҳаваси келди.

Гап қадимий Шарқ меъморчилигининг гўзал нақшиндор жилоларида эмас, албатта. Ташландиқ ётган ерда ҳашар усули билан шундай ажойиб бинонинг тикланиши кимни қувонтирмайди дейсиз!

— Одамларимиз жуда иноқ, — дейди маҳалла комитетининг раиси Эркинжон Тўрахонов. — Яхши таклиф, мулоҳаза билдирилса, кўпчилик бир бўлиб амалга оширишга киришади.

Эркинжон Тўрахонов — Ильичевск умумий овқатланиш корхонасининг директори. Бўш вақти кам бўлади. Бироқ ҳамма ишга улгуради, маҳалласи учун ҳамиша вақт топа олади. Унинг ўринбосари Юсуфжон ака Исмоилов Октябрь тенгдоши. Лекин ҳали кексаликка бўйин берганича йўқ. Халқ иши учун йигитлардек камарбаста.

— Эски, харобага айланган масжидни бузганимиздан кейин чойхона қуриш фикри туғилиб қолди, — дейди Юсуфжон ака. — Масжид ёғочларини усталарга бериб, қайта ишлатдик. Албатта, югур-югури ҳам кўп бўлди. Лекин ҳеч ким оғринмади. Мана энди сира хижолат тортмай меҳмон чақираверсак арзийди.

Юсуфжон аканинг бутун умри элга ҳалол хизмат қилиш билан ўтаяпти. Ҳозирги Куйбишев номли совхоз ўрнидаги собиқ Акмал Икромов номли колхозда 20 йилга яқин тракторчилик қилди. МТСда участка механиги, бригадир бўлиб ишлади. Улуғ Ватан уруши бошланмасдан уч ой олдин ҳарбий хизматга чақирилиб, қишлоғига урушдан сўнг қайтди. Жасоратлари эвазига жанговар орден ва медаллар билан тақдирланди.

Биринчилардан бўлиб Марказий Фарғона чўлларини ўзлаштиришга отланди. Ўша ерда уйланди. 1945 йилдан 1951 йилгача участка механиги бўлиб ишлади. 1951 йилдан бошлаб роса ўн йил Боғдод районидаги Охунбобоев номли колхозда бригадирлик қилди. Пахта етиштиришдаги улкан муваффақиятлари учун Социалистик Меҳнат Қаҳрамони юксак унвонига эришди. Соғлиги бироз ёмонлашгандан сўнг 1962 йилда ўз қишлоғига қайтиб келди.

Маҳалла кишилари ҳақида кўп гапириш мумкин. Бу ерда ўсиб вояга етганлар орасида ишчи ва колхозчини ҳам, агроном ва врачни ҳам, санъаткор ва бинокорни ҳам учратасиз. Уларнинг ҳаммаси ўз касбининг устаси, элга астойдил хизмат қилаётган одамлар.

Ўзбекистон ССР халқ артисти марҳум Маматазиз Ниёзов, сўз устаси, таниқли аскиячи Абдулҳаймахсум Қозоқов, донгдор пахтакор Райимжон Аҳмедовлар ҳам шу маҳаллалик.

«Кўпчиликдан қуён қочиб қутулмас» деганларидек, турли маросимлар бамаслаҳат, тартибли, камчиқим, ичкиликсиз ўтказилади. Шу боисданми, оилалар ўртасида ажралиш, уриш-жанжал камдан-кам бўлади. Олтин ва кумуш тўйлар, туғилганлик тўғрисида гувоҳнома топшириш, ҳарбий хизматга кузатиш маросимлари алоҳида тантана билан ўтади. Айниқса «Хотира куни»ни ўтказиш, қабристонларни тартибга келтиришга алоҳида эътибор берилади. Бу ишларга Райимжон Аҳмедов, Абдумалик Қосимов, Абдуқаҳҳор Қосимов, Собиржон Халилов сингари меҳнат ва уруш ветеранлари бош-қош бўлишаяпти.

Хуллас, йўлингиз Қўрғонтепа районига тушса, «Пахтачи» маҳалласига бир кириб ўтинг. «Октябрь 70 йиллиги» чойхонасида бир пиёла кўк чой ичиб, тадбиркор ва ташаббускор одамлар суҳбатида иштирок этсангиз, ажойиб урф-одатларимизнинг ҳаётбахшлилигига яна бир бор гувоҳ бўласиз.

О. АБДУРАҲМОНОВ.

ЎҚИНГ, ҚИЗИҚ!

Мексикада гули ранг-баранг товланадиган ўсимлик бор. У тонгда оппоқ, кейин пушти, тушга яқин тўқ қизил, оқшом чоғи бинафша рангга киради, тунда эса яна оппоқ бўлиб қолади. Қизиғи шундаки, фақат оқ тусга киргандагина ҳид таратади.

* * *

Ўсимликлар орасида кунгабоқарнинг поя ўзаги энг енгил ҳисобланади. Бир куб сантиметрининг оғирлиги 0.028 грамм.

* * *

Тола берадиган ўсимлик — луб иплари мустаҳкамлиги жиҳатидан томир билан бемалол тенглаша олади, тортишиш кучи эса металлга нисбатан 15 марта кўп.

* * *

Ўрта денгиз соҳилларидаги қуруқ тошлоқ-тупроқли ерларда компас дарахт — Алепп қарағайи ўсади. Унинг баландлиги 15 метрга етади, танаси ҳар доим жанубга томон қийшайиб туради. Шунинг учун ҳам унга қараб Ер шаридаги давлатларнинг жойланишини айтиш мумкин.

* * *

Дунёда энг катта япроқ Амазонка дарёси соҳилларида ўсадиган Рафия пальмасиникидир. Унинг чодирдек кенг, кўм-кўк барра баргларининг узунлиги 22 метр, эни 12 метр, банди эса 5 метр. Остида ёмғирдан ёки офтобдан 10 нафар киши бемалол бошпана топиши мумкин.

Тўпловчи:
Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ.

СПОРТ АХБОРОТИ

ФУТБОЛ

Олий лигада иккинчи тур учрашувлари бўлиб ўтди. Киевнинг «Динамо» клуби Донецкда маҳаллий «Шахтёр» коллективи билан дуранг (1:1) ўйнади. «Арарат» мавсумни ғалаба билан бошлади. Ереванликлар «Жальгирис» командасини қабул қилиб, 1:0 ҳисобида устун келдилар.

Бошқа матчлар натижаси: «Днепр» (Днепропетровск) — «Металлист» (Харьков) — 1:1, «Черноморец» (Одесса) — «Қайрат» (Олмаота) — 1:0, «Спартак» (Москва) — «Торпедо» (Москва) — 0:0.

* * *

Сочида биллур соврин — СССР кубоги учун зонал учрашувлари бошланди. Бу ерда ЦСКА, «Гурия», (Ланчхути), «Помир» (Душанбе), «Колос» (Никополь), «Котайк» (Абовян) ва «Пахтакор» командалари ўзаро куч синашадилар. Мусобақа ғолиби 30 июлда бўладиган ярим финалда иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритади.

«Пахтакор» илк матчини «Колос» билан ўтказди.

ХОККЕЙ

СССР чемпионатида совринли ўринлар учун кураш тобора кескин тус олаётир. Навбатдаги учрашувлар ҳам бунинг ёрқин далили бўлди. Жумладан, пешқадам — «Крилья Советов» сафарда йирик ҳисобда ғалаба қозонди. Москваликлар «Автомобилист» (Свердловск) командасини енгишди — 7:1.

Бошқа учрашувлар қуйидаги натижаларни берди: ЦСКА — «Сокол» (Киев) — 9:5, «Спартак» (Москва) — СКА (Ленинград) — 9:3, «Трактор» (Челябинск) — «Динамо» (Москва) — 2:2, «Динамо» (Рига) — «Химик» (Воскресенск) — 8:1.

ШАХМАТ

Эркаклар ўртасидаги республика 53-чемпионатида А. Карпов (Тошкент), С. Нодирхонов (Бухоро), А. Барсов (Самарқанд), М. Салтаев (Чирчиқ), Р. Зиётдинов (Тошкент), Я. Гейслер (Чирчиқ), А. Ненашев, А. Тошхўжаев, Д. Қаюмов, Н. Айдаров, А. Паранян, Т. Воҳидов, Э. Гриншпун, В. Логинов (Тошкентдан), С. Загребельний (Чирчиқ) ва В. Косокин (Тошкент) ғолиблик учун баҳс юритишаяпти.

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

ТЕЛЕВИЗОР ХИЗМАТДА

16 МАРТ
ЧОРШАНБА

● МТ I

7.00 **«120 минут».**
9.05 «Шерлок Холмс ва доктор Ватсоннинг саргузаштлари. XX аср бошланади». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар («Ленфильм»).
11.35 Янгиликлар.

* * *

16.00 Янгиликлар.
16.15 «Қайта қуриш прожектори».
16.25 «Агросаноатнинг ишлари ва ташвишлари». Телевизион ҳужжатли фильмлар премьераси: **«Ишонч»** («Укртелефильм»), **«Оқ бузоқ ҳақида қисса»** (Тошкент).
17.05 «Салом, музика!». Мактаб ўқувчилари учун кўрсатув.
17.50 **Фан: назария, тажриба, практика.**
18.20 «Фидойи шахслар». Куйбишев областининг ташаббускор ёшлар группалари ҳақида.
19.05 «Дунё воқеалари».
19.25 «Раҳмат, Верний». Мультфильм.
19.35 **«Объектив шароит».** Телевизион фильм-спектакль премьераси. Автор — А. Борин.
21.30 **«Время».**
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Табиат билан ҳамжиҳатликда». **«Саҳродаги тимсоҳ».** Ҳужжатли фильм.
22.35 Футбол. Кубок эгалари кубоги. 1/4 финал. «Динамо» (Минск) — «Мехелен» (Бельгия). Минскдан кўрсатилади. Танаффус пайтида (23.25) — «Дунё воқеалари».
00.25 Сан-Ремодаги итальян қўшиқлари фестивалида. 1-кўрсатув.

● МТ II

15.15 **Такрорий телефильмлар кундузги сеанси.** «Виждон», 3-серия.

* * *

18.30 Янгиликлар.
18.40 «Қадрдон ўтмиш». **«Рус Устьеси ҳақида хотира».** Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Иркутск).
19.00 Замондошларимиз музикалари. Композитор Г. Канчели.
20.00 **Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун.** «Кооперативлар: бундан буён қандай ривожланади?», 1-кўрсатув.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Британия билан учрашувлар. Москва — Манчестер телекўприги.
21.30 **«Время».**
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 **Чет эл фильмлари экрани.** «Кралевога борадиган поезд» (ЮСФР).
23.35 Янгиликлар.

● ЎзТВ

7.00 **«Ассалому алайкум».** Информацион-музикали программа.

* * *

16.45 «Юлдузча». Болалар учун киноальманах.
17.30 Биология. Микроэволюция.
17.55 Кўрсатувлар программаси.
18.00 «Ўқитувчи экрани». Дарс жараёнида ўқувчиларнинг меҳнатга бўлган кўникмаларини шакллантириш.
18.30 «Алиса мўъжизалар мамлакатида». Мультфильм.
19.00 **Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан.** «Ҳозирги босқичда КПССнинг интернационал сиёсати».
19.30 **«Ахборот»** (рус.).
19.45 «Ижод саҳифалари». Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Тожикистон ССР халқ артисти Жўрабек Набиев куйлайди (такрор.).
21.30 Москва. **«Время».**
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 Экранда — классик адабиёт. «Уйланиш». Бадиий фильм («Ленфильм»).
23.50 Кўрсатувлар программаси.

●

ТОШКЕНТ ШАҲРИ ВА ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ УЧУН ПРОГРАММА

19.35 «Севги изҳори». Ҳужжатли фильм.
20.30 Совет Армияси жангчилари учун. «Ватан посбонлигида» (рус.).

ДУШАНБА КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. **«Время».**
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Хотирот». Аркадий Райкин.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» — «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33, 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

Р. 10640. А. 1053. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12